

Noord Verandert, kijk maar!

Verslag impactonderzoek Noord Verandert

Amsterdam, december 2010

**Willemien Dorrestein
Marita Pruijser
Dirk Willem Postma**

**Hogeschool van Amsterdam
Kenniscentrum Maatschappij & Recht
Lectoraat Burgerschap en Culturele Dynamiek**

Colofon

Noord Verandert, kijk maar!
Verslag impactonderzoek Noord Verandert

Hogeschool van Amsterdam
Kenniscentrum Maatschappij & Recht
Lectoraat Burgerschap en Culturele Dynamiek

Lector: Sandra Trienekens

Projectleider onderzoek: Willemien Dorresteijn

Auteurs: Marita Pruijser
Willemien Dorresteijn
Dirk Willem Postma

Uitgave: De Karthuizer
Amsterdam, december 2010

Inhoud

Inhoud	3
Samenvatting.....	5
Wat kunst doet met deelnemers en andere bewoners:	6
1.1 Noord Verandert	7
1.2 Onderzoeksaanpak	9
1.3 Achtergrond van de respondenten	11
2. Theoretisch kader	13
2.1 Thuis voelen in de buurt	13
2.2 Stedelijke vernieuwing.....	15
2.3 Culturele interventies	16
3. Onderzoeksbevindingen.....	20
3.1 De individuele beleving van deelname aan Noord Verandert	20
3.2 De sociale impact van deelname aan Noord Verandert op de buurtbeleving ..	22
3.3 Stedelijke vernieuwing in Noord Verandert	24
3.4 De buurtbeleving van bewoners in Amsterdam-Noord	24
3.5 Noord Verandert en het thuisgevoel in drie buurten in Amsterdam-Noord ...	28
4. Conclusie.....	31
5. Literatuur.....	34
Bijlage VI: Vragenlijst filmmakers.....	44
Bijlage VII: Vragenlijst sleutelfiguren.....	45
Bijlage VIII: Topic list buurtbewoners	46
Bijlage X: Inhoudsanalyse filmpjes	49
Bijlage XI: Publieksenquête	52

Samenvatting

In Amsterdam Noord wordt de laatste jaren veel verbouwd. Een proces dat niet alleen fysieke maar ook veel sociale en emotionele gevolgen heeft voor haar bewoners. Een proces ook, waarop bewoners weinig inspraak lijken te hebben. Om de sociale, culturele en emotionele veranderingen die de stedelijke vernieuwing veroorzaakt in beeld te brengen, en een stem te geven aan de bewoners, is Bellissima – een onafhankelijk productiehuis voor film en crossmedia - in 2008 in Amsterdam-Noord het project Noord Verandert gestart. Bewoners uit Noord worden 'buurtreporters' door hun eigen emoties en verhalen en die van buurtgenoten te 'vertellen'. De verhalen worden vervolgens getoond op de website noordverandert.nl en laten veel materiaal zien over het stadsdeel waar bewoners zo aan gehecht zijn; over vroeger en over nu.

Op verzoek van Stichting Doen heeft het lectoraat Burgerschap en Culturele Dynamiek in het najaar van 2010 onderzoek uitgevoerd naar de sociale impact van het participatieve filmproject Noord Verandert op de buurt. De onderzoeksvraag luidde als volgt:

Welke impact heeft deelname aan Noord Verandert op de betrokkenheid van deelnemers bij hun leefomgeving en het thuis voelen in hun buurt?

Om antwoord te geven op die vraag zijn onderzoekers van het lectoraat samen met 11 studenten van de minor Kunst in de Wijk (HvA) een hele week in Noord geweest om in 3 buurten (Vogelbuurt, Nieuwendam en het CAN gebied) deelnemers en filmmakers te interviewen, buurtbewoners te spreken en enquêtes af te nemen. Op basis van de verzamelde data hebben wij de volgende conclusies getrokken:

Noord Verandert heeft vooral effect in de sfeer van ontmoeting en interactie:

1. Zowel tussen filmmakers en deelnemers als tussen deelnemers onderling is veel sprake geweest van interactie. Het betreffen samenwerkingsverbanden die voornamelijk als inspirerend en 'leuk' werden ervaren.
2. Deelnemers hebben voor het maken van hun films veel contact gehad met andere buurtbewoners, waarvan sommige contacten resulteerden in duurzame contacten.
3. Deelnemers zijn door hun films ook in contact gekomen met vertegenwoordigers van stadsdeel, corporaties en welzijnsinstellingen. Contacten die zonder de films waarschijnlijk niet waren gelegd.
4. Door de afwezigheid van structurele contactmomenten met de overige deelnemers, filmmakers en de organisatie buiten de workshops om en overvolle agenda's van verschillende betrokkenen, is er minder contact geweest dan sommige deelnemers wenselijk achtten.

Noord Verandert heeft ook effect op buurtbetrokkenheid:

1. Verschillende deelnemers zijn ervan overtuigd dat zij er met hun inzet voor gezorgd hebben dat buurtbewoners zijn gaan meedenken over de problemen in de buurt.
2. Een aantal deelnemers geeft ook aan dat zij meer binding voelen met hun buurt door het filmen en actief met de buurt bezig zijn. Actiever zijn de meesten niet geworden, want dit waren zij naar eigen zeggen al.
3. Participatie van andere buurtgenoten is wel vergroot door het project. Omdat veel deelnemers meer buurtcontacten hebben gekregen en buurtgenoten hebben weten te activeren om mee te doen in hun activiteit.

Noord Verandert, stedelijke vernieuwing en thuis voelen in de buurt:

1. Het bereik van het project is te klein om echt invloed te hebben op de buurtbeleving, thuis voelen of grote thema's als sociale cohesie en leefbaarheid.

2. De deelnemers hebben er over het algemeen weinig vertrouwen in dat hun reportages kunnen bijdragen aan de beslissingen die er over de stedelijke vernieuwing worden genomen. Voor velen is het ook geen aandachtspunt geweest in hun productie.
3. Door de stedelijke vernieuwingsoperaties in Amsterdam-Noord verandert de samenstelling van de buurtbevolking. De meningen over deze ontwikkeling zijn verdeeld. Sommigen voelen zich minder thuis doordat de doorstroom van bewoners zo groot is dat veel buurtgenoten elkaar niet meer zouden kennen en elkaar op straat minder groeten. Anderen gaan zich juist meer thuis voelen doordat de buurt meer divers wordt.

Wat kunst doet met deelnemers en andere bewoners:

1. Doordat deelnemers hebben leren filmen en monteren hebben ze het medium film als nieuw expressiemiddel ontdekt en toegepast. Hierover zijn zij zeer positief.
2. Door als filmmaker de buurt in te gaan werd het voor deelnemers gemakkelijker om contact te leggen met buurtbewoners.
3. Bovendien bood het project een platform voor het vormgeven en uiten van allerlei wensen, ideeën en zorgen omtrent de eigen woonbuurt.
4. Deelnemers vonden het vooral ook een leuk project: Het was leuk om te leren filmen en het was leuk om met filmmakers en andere bewoners uit Noord samen te werken. Deelname bracht plezier.
5. Door het project hebben deelnemers hun buurt beter leren kennen. Dit werd als positief ervaren.

Inleiding

Op verzoek van Stichting Doen heeft het lectoraat Burgerschap en Culturele Dynamiek in het najaar van 2010 onderzoek uitgevoerd naar de sociale impact van het participatieve filmproject Noord Verandert op de buurt. De onderzoeksvraag luidde als volgt:

Welke impact heeft deelname aan Noord Verandert op de betrokkenheid van deelnemers bij hun leefomgeving en het thuis voelen in hun buurt?

Deze vraagstelling hebben we getracht te beantwoorden aan de hand van een achttal deelvragen:

1. *Wat betekent deelname aan Noord Verandert voor de deelnemers in de verhouding tot hun buurt?*
2. *Welke ontmoetingen ontstaan er door deelname aan Noord Verandert tussen deelnemers onderling, tussen deelnemers en buurtbewoners?*
3. *In hoeverre heeft deelname aan Noord Verandert het beeld dat deelnemers van hun eigen buurt hadden veranderd?*
4. *In hoeverre heeft deelname aan Noord Verandert de participatie van deelnemers aan activiteiten in de buurt vergroot?*
5. *In hoeverre heeft deelname aan Noord Verandert de expressiemogelijkheden van deelnemers verruimd?*
6. *Welke rol speelt Noord Verandert in lokale stedelijke vernieuwingsprocessen?*
7. *Hoe beleven bewoners die niet actief zijn in het project Noord Verandert hun leefomgeving en is deze beleving anders dan bij deelnemers? Zijn niet actieve bewoners op de hoogte van het project Noord Verandert?*
8. *Wat zijn de verschillen dan wel overeenkomsten tussen de deelnemers, en buurtbeleving als de drie focusbuurten (Nieuwendam, Centrum Amsterdam Noord en Vogelbuurt) met elkaar worden vergeleken?*

De uitvoering van het onderzoek lag in handen van elf studenten die deelnamen aan de minor *Kunst in de wijk*. Daarbij werden zij intensief begeleid door onderzoekers en docenten van het lectoraat, die tevens de reflectie, analyse en verslaglegging voor hun rekening namen.

1.1 Noord Verandert

De 40 krachtwijken van Nederland staan momenteel vrijwel wekelijks op de politieke agenda. De discussies gaan over zaken als 'sociale cohesie', 'maatschappelijke integratie', 'leefbaarheid' en 'veiligheid'. De oplossing voor de gesignaleerde problemen wordt vaak gezocht in grootschalige herstructureringen. Deze wijken zijn echter niet alleen in materieel opzicht verloedert, ook het sociale kapitaal is versplinterd en vaak moeilijk terug te vinden in deze buurten. Daarnaast kunnen grootschalige stedenbouwkundige veranderingen ook grote sociale en emotionele effecten hebben op de bewoners.

Om de sociale, culturele en emotionele veranderingen die de stedelijke vernieuwing veroorzaakt in beeld te brengen, is Bellissima – een onafhankelijk productiehuis voor film en crossmedia - in 2008 in Amsterdam-Noord het project Noord Verandert gestart. Bewoners uit Noord worden 'buurtreporters' door hun eigen emoties en verhalen en die van buurtgenoten te 'vertellen'. De verhalen worden vervolgens getoond op de website noordverandert.nl en laten veel materiaal zien over het stadsdeel waar bewoners zo aan gehecht zijn; over vroeger en over nu. De website maakt gebruik van Google maps, waarbij de reporters de kaart van Amsterdam Noord langzamerhand bewerken door hun projecten te plaatsen.

Daarnaast worden er vertoningsavonden georganiseerd waarbij verschillende nieuwe filmpjes worden geprojecteerd en discussies worden gevoerd rondom aanpalende thema's. Met Noord Verandert kijkt Bellissima samen met de bewoners naar de veranderingen om hen heen en geeft hen daarbij een stem. De plotse bouwwoede veroorzaakt bij een deel van de bewoners namelijk onvrede, een ander deel juicht de veranderingen juist toe.

Met het project Noord Verandert wil Stichting Bellissima bewoners actief laten participeren in de beeldvorming over hun buurt. Hierdoor komen naar haar overtuiging onderwerpen aan bod die in de reguliere media onderbelicht blijven. Daarnaast moet Noord Verandert zorgen voor onderling contact tussen bewoners, zowel reporters onderling als met de overige bewoners. Hiermee beoogt Bellissima bij te dragen aan de vergroting van de betrokkenheid van bewoners bij hun omgeving.

De doelstellingen van Noord Verandert zijn door Stichting Bellissima in haar subsidieaanvraag als volgt onder woorden gebracht:

Noord Verandert biedt een platform aan bewoners uit Amsterdam Noord om hun eigen beeld te laten zien van de buurt, waardoor de beeldvorming minder eenzijdig wordt.

Brigitte Belanger (projectleider Noord Verandert) vult aan dat zowel de kwaliteit als de boodschap van de producten niet te generaliseren zijn. Het gaat er om dat deelnemers in hun eigen stijl, op eigen wijze en met een persoonlijke visie laten zien wat hen bezighoudt. Het project is geslaagd wanneer er aansprekende filmreportages worden gemaakt die mensen in Noord en daarbuiten aan het denken zetten, aldus Belanger (interview met Brigitte Belanger, 4 oktober 2010).

Bellissima heeft in 2010 voor de tweede keer twintig buurtbewoners getraind tot buurtreporters die de veranderingen in hun buurt hebben vastgelegd (de eerste ronde vond plaats in 2008). In de samenstelling van de deelnemersgroep streeft zij naar een reële afspiegeling van de bevolking van Amsterdam-Noord. Voor de werving put Bellissima uit haar eigen netwerk en spreekt sleutelfiguren uit de buurtgemeenschappen aan. Daarbij maken zij gebruik van flyers, lokale print media en oproepen op lokale tv. Ook worden er wervingsacties tijdens festivals en evenementen georganiseerd.

De filmmakers worden geselecteerd op kennis, vaardigheden en ervaring op het gebied van werken met amateurs of soortgelijke projecten. Zij zijn veelal afkomstig uit het netwerk van Bellissima of zijn geworven via Kunstenaars & co. Zij hebben niet per sé een band met Amsterdam-Noord.

Het project begint met zes workshops in media-inhoud en videotechneek. Deze workshops worden gegeven door de filmmakers die ook het proces begeleiden. Zowel de inhoud en de vormgeving van de filmreportages als de werkwijze worden aan de samenwerking tussen deelnemers en filmmakers overgelaten. De reporters zijn vrij in hun benadering en de keuze van het thema. De reports kunnen reportages, korte verhalen, persoonlijke reflecties zijn, maar ook links of onderzoeksresultaten. Het is de bedoeling dat elke reporter minimaal twee reports per jaar maakt. In het eerste jaar (2008) zijn er bijvoorbeeld 34 filmreportages gemaakt, 1 verhaal en verschillende columns geschreven en zo'n twintig foto's met verhaal geupload. Van de reportages zijn drie lokale televisieuitzendingen samengesteld. Deze zijn op een lokale omroepzender van Salto uitgezonden.

Viermaal per jaar wordt er een publieksevenement georganiseerd waarin de deelnemers, filmmakers en subsidiegevers samen de resultaten kunnen bekijken. Vanaf begin juni 2008 is de projectwebsite noordverandert.nl online. Bij aanvang trok deze site 15 bezoekers per dag. Dat aantal is inmiddels opgelopen tot zo'n 200 bezoekers per dag (interview Brigitte Belanger, 4 oktober 2010). De digitale kanalen op YouTube, Hyves en NederlandP laten een kleine

selectie van reportages zien, om meer mensen naar de werkelijke project website toe te trekken.

De reportersenquête die Bellissima zelf heeft afgenomen in 2009, wijst uit dat veel reporters het als positief ervaren dat ze hun buurt beter, intensiever of van een heel andere kant hebben leren kennen. De onderlinge banden tussen buurtbewoners worden versterkt, zowel binnen de reporters groep als tussen reporters en hun buurt. Sommige buurtreporters genieten enige bekendheid of worden 'de filmmaker' in eigen buurt. Sommige filmreportages worden niet alleen op internet bekend, de onderwerpen van de filmreportages worden in de buurt een gespreksonderwerp. Al deze zaken samen maken dat de buurtreporters zich meer betrokken voelen bij hun buurt dan voor de start van het project.

Brigitte Belanger geeft een viertal wensen voor de toekomst aan. In de eerste plaats wil ze van Noord Verandert graag een structureel, doorlopend project maken. Maar aangezien de effecten moeilijk te monitoren zijn, is het lastig om daarvoor de nodige fondsen, subsidie- en sponsorgelden te werven. Noord Verandert wordt momenteel financieel ondersteund door Stichting Doen, Stadsdeel Noord, Kunstenaars &Co en Prins Bernard fonds. Eerder in 2008 werd het ondersteund door het Amsterdams Fonds voor de Kunst, Kunstenaars &Co, Oranje Fonds en het Amsterdamsche Fonds (interview met Brigitte Belanger, 4 oktober 2010). In de tweede plaats zou Bellissima graag nog tien extra deelnemers per jaar bij het project betrekken, zodat de deelnemersgroep qua samenstelling een betere afspiegeling van de bevolking kan vormen. In de derde plaats streeft Belanger naar een grotere betrokkenheid van de filmmakers bij de buurten en de deelnemers die daar wonen. Die betrokkenheid verschilt nu sterk van persoon tot persoon. Ten slotte zou Bellissima meer bekendheid willen geven aan Noord Verandert onder de bewoners van Amsterdam-Noord.

1.2 Onderzoeksanpak

Aangezien er voor een grootschalig veldonderzoek in heel Amsterdam-Noord onvoldoende tijd en middelen beschikbaar waren, is in overleg met Brigitte Belanger van Stichting Bellissima gekozen om het onderzoek te focussen op drie buurten die onderling dermate van elkaar verschillen dat ze gezamenlijk een tamelijk representatief beeld geven van de buurtbevolking en -samenhang in het gehele stadsdeel. In de eerste plaats is gekozen voor de Vogelbuurt, een oude, volkse arbeiderswijk in verandering, die nu als krachtwijk is aangewezen, maar nog niet zoveel publieke aandacht geeft getrokken als bijvoorbeeld de Van der Pekbuurt. Bijna alle woningen in de Vogelbuurt zijn in het bezit van woningcorporaties. Er zijn veel één- en tweekamerwoningen en veel vijfkamerwoningen. Met name veel oudere en jongere mensen wonen hier. Sinds 2005 is op de hoek van de Meeuwenlaan-Valkenweg de Marokkaanse moskee El Mousshine gevestigd.

In de tweede plaats is Nieuwendam als focusbuurt geselecteerd om ook een wat chiquer deel van Noord bij het onderzoek te betrekken en omdat daar veel herstructurering plaatsvindt. In het oude Tuindorp Nieuwendam staat voornamelijk laagbouw en zijn de huren relatief laag. Aan het dorps Purmerplein bevinden zich veel buurtwinkeltjes. In het grotere Nieuwendam Noord is in de jaren zestig voornamelijk middelhoogbouw tot stand gekomen. De woningen zijn relatief groot, maar wel verouderd. Voor de wijk zijn vergaande vernieuwingsplannen vastgesteld. In de laagbouwdelen bevinden zich ook villa's (Beemsterstraat), maar ook veel nieuwe eengezinswoningen en tot slot het woonwagencamp.

Als laatste focusbuurt is het Centrum Amsterdam-Noord – ook wel de CAN-buurt genoemd – in het onderzoek betrokken, vanwege het stedelijke centrumkarakter. Ook hier wordt volop gebouwd. De uitbouw van het vernieuwde woon- en winkelcentrum is in 2007 gestart. In de woonwijk Elzenhagen komt een nieuwe woonwijk met een mix aan appartementen en woningen met een tuin en een basisschool. In het gebied rondom het nieuwe beginstation van de Noord/Zuidlijn en het regionale busstation worden woningen, kantoren en culturele en onderwijsvoorzieningen zoals het ROC en het Brederocollege gerealiseerd.

Alle betrokken deelnemers en filmers zijn ruim van te voren op de hoogte gesteld door Belissima en uitgenodigd deel te nemen aan het onderzoek. Vervolgens hebben studenten van de minor Kunst in de Wijk van de Hogeschool van Amsterdam in oktober 2010 onder begeleiding van docenten en onderzoekers het veldonderzoek uitgevoerd.

Om een beeld te krijgen van de persoonlijke beleving, van zowel deelname aan het project als van de buurt waarin zij hebben gewerkt, van de deelnemers aan Noord Verandert zijn in de eerste plaats met zeven deelnemers diepte-interviews afgenomen (bijlage I). Voor deze interviews is gebruik gemaakt van een semi-gestructureerde vragenlijst. De vragen aan de deelnemers richtten zich met name op hun motivatie tot deelname, de totstandkoming van de filminhoud, de beleving van de samenwerking met de filmmaker, het productieproces, de impact van hun deelname op hun persoonlijk leven en thuisgevoel in de buurt (zie bijlage V). In de tweede plaats zijn vijf filmmakers geïnterviewd (bijlage II), met als doel hun inbreng, werkwijze en visie op de bijdrage van deelname aan Noord Verandert aan een positieve buurtbeleving te achterhalen. De semi-gestructureerde vragenlijst die hiervoor is ontwikkeld, bevat daarom vragen over hun verwachtingen van het project, hun betrokkenheid bij Amsterdam-Noord, het verloop van de samenwerking met de deelnemers, de eigen inbreng van de deelnemers en de impact die deelname volgens hen op de deelnemers en hun buurtbeleving heeft gehad (zie bijlage VI).

Tijdens de vertoningsavond op 6 oktober is bovendien gekeken hoe de filmpjes van de deelnemers vielen bij het publiek middels enquêtes. Hier waren ongeveer 35 mensen bij aanwezig, waarvan vooral betrokkenen van het project. Er werden diverse filmpjes vertoond van de reporters en er was ruimte om in gesprek te treden met de deelnemers. Tijdens deze avond zijn er 29 korte publieksenquêtes ingevuld over de beleving van het evenement en de buurt (zie bijlage XI).

Om een scherper beeld te krijgen van wat er in de buurt speelt op het terrein van veiligheid, leefbaarheid, buurtparticipatie, stedelijke vernieuwing en cultuur zijn in de derde plaats interviews afgenomen met een vijftal sleutelfiguren uit de drie focusbuurten: Centrum Amsterdam Noord, de Volgelbuurt en Nieuwendam. Deze sleutelfiguren werken als sociale professionals in de buurt met en voor de buurtbewoners: een volwassenwerker bij een welzijnsstichting, een buurtmeester, een makelaar bewonersinitiatieven, een huismeester van een woningcorporatie en een buurtregisseur (zie bijlage III en VII). Het globale beeld dat deze professionals schetsen, is aangevuld met de impressies van buurtbewoners en beschrijvingen van ontmoetingsplekken en andere publieke ruimtes in de drie focusbuurten. Daartoe zijn studenten op verschillende dagdelen de buurt ingegaan om het straatleven in deze buurten te observeren en bewoners aan te spreken over hun (gebrek aan) thuisgevoel in de buurt, hun buurtbeleving, participatie en hun bekendheid met Noord Verandert. Voor deze mondelinge enquêtes en observaties is gebruik gemaakt van vooraf opgestelde topic-lists (zie bijlagen VIII en IX).

Ten slotte zijn de geplaatste filmreportages op de website van Noord Verandert uit de drie focusbuurten bekeken en geanalyseerd op vorm, onderwerp en interacties die zichtbaar zijn. Aan de hand van deze kwalitatieve inhoudsanalyse kunnen we beschrijven op welke wijze de drijfveren van deelnemers, hun buurtbeleving en interacties met andere buurt tot uitdrukking komen in het expressieve filmmedium dat ze gekozen hebben.

Voor de kwalitatieve analyse van de verzamelde data zijn de transcripties van de interviews, mondelinge enquêtes en observaties gecodeerd aan de hand van een codeboek met thematische labels die aan de onderzoeksvragen ontleend zijn. Deze codering heeft plaatsgevonden met toepassing van zowel gerichte, selectieve als klassieke codering (zie bijlage X). Na het coderen zijn de transcripties op deze codes gescand en gecontroleerd op betrouwbaarheid, geldigheid en intersubjectiviteit door een steekproefcontrole met behulp van het kwalitatieve analyseprogramma MAXQDA. Dit programma maakte het mogelijk om de gecodeerde gegevens te sorteren, te kwantificeren en op onderlinge verbanden te onderzoeken.

1.3 Achtergrond van de respondenten

In totaal zijn er 29 enquêtes en 18 interviews afgenomen en 25 observaties verricht. De publieksenquetes van de vertoningsavond zijn voornamelijk ingevuld door mannen en vrouwen boven de 25 jaar (respectievelijk 12 en 16). Twaalf van hen zijn woonachtig in Amsterdam Noord, veertien uit andere delen van Amsterdam.

Tijdens de observaties zijn buurtbewoners mondeling geënquêteerd. Dit resulteerde in een kwalitatief databestand van 58 respondenten, verdeeld over de drie focusbuurten.

Soort respondent	Vogelbuurt	CAN	Nieuwendam	Aantal
Deelnemers	1		3	7
Filmmakers	2	1	1	5
Sleutelfiguren	2	1	1	5
Buurtbewoners	18	8	12	40
Organisatie				1
Totaal	23	10	17	58

Van de 38 deelnemers zijn er zeven deelnemers geïnterviewd. Daarnaast is er met 40 buurtbewoners gesproken. Onder de geënquêteerde bewoners bevinden zich zes mensen uit het Centrum van Amsterdam-Noord, vijftien uit Nieuwendam en negentien uit de Vogelbuurt. De verdeling tussen mannen en vrouwen is in deze steekproef niet helemaal evenwichtig: negentien mannen tegenover tien vrouwen.

In de leeftijdsgroep onder de 20 jaar zijn er drie respondenten geïnterviewd. De grootste groep respondenten bevindt zich in de leeftijdscategorie 30 tot 39 jaar. Verder zijn er vijf respondenten in de categorie 40 tot 49 jaar, drie respondenten 50 tot 64 jaar en vijf respondenten 65-plus.

Een vergelijking met de demografische gegevens over bevolkingssamenstelling van Amsterdam-Noord en de drie focusbuurten wijst uit dat de groep respondenten in dit onderzoek niet geheel representatief kan worden genoemd. Zo zijn in Nieuwendam de jongeren ondervertegenwoordigd en in de Vogelbuurt de ouderen en de vrouwen. Een verklaring voor deze verdeling is dat er op doordeweekse dagen tijdens school/kantooruren is geobserveerd, waardoor er allicht weinig schoolgaande jongeren en werkende bewoners op straat te vinden waren.

Buurt	Respondenten	Bevolkingssamenstelling Noord
CAN		
Aantal bewoners	6	11 959
Mannen / vrouwen	3/3	
Leeftijd	1 30-49 (25%) 2 50-64 (50%) 1 65-plusser (25%)	21% onder 20 jaar 56% 20-64 23% 65-plus
Nederlands / niet-Nederlands	1/1 (50%)	40% niet-westerse allochtonen
Nieuwendam		
Aantal bewoners	15	12 218
Mannen / vrouwen	9/6	
Leeftijd	1 onder 20 (9%) 4 30-39 (36%) 3 40-49 (27%) 1 50-64 (9%) 2 65-plussers (18%)	29% onder 20 jaar 13% 65-plus
Nederlands / niet-Nederlands	4/6 (40%)	57% niet-westerse allochtonen

Vogelbuurt		
Aantal bewoners	19	8 310
Mannen / vrouwen	13/4	
leeftijd	2 onder 20 (22%) 3 30-39 (33%) 2 40-49 (22%) 2 65-plussers (22%)	22% onder 20 jaar 43% 30-60 jaar
Nederlands / niet-Nederlands	4/3 (57%)	49% niet-westerse allochtonen

Van de deelnemers is een kleine groep van het gehele project vertegenwoordigd. Op de website staan 38 reporters. In elk van de geselecteerde focusbuurten zijn vijf reporters actief. De geïnterviewde deelnemers zijn echter niet allemaal woonachtig in de buurt waarin ze filmen. Tevens zijn de geïnterviewde deelnemers niet allemaal actief in de focusbuurten (zie bijlage I).

2. Theoretisch kader

Het onderzoek naar de sociale impact van Noord Verandert op de buurt maakt deel uit van het meerjarige onderzoeksprogramma *Culturele interventies in krachtwijken* (Dorresteyn & Trienekens, 2009). Een belangrijke aanleiding voor het overkoepelende onderzoeksproject is de indruk dat fysieke, sociale en culturele interventies in stedelijke vernieuwingsprocessen elkaar wel raken, maar dat er in de uitvoering en effectmonitoring te weinig afstemming plaatsvindt. Wij veronderstellen dat culturele interventies een zelfstandige en toegevoegde waarde hebben in de stedelijke vernieuwingspraktijk en dat deze praktijk aan kracht wint als de belanghebbenden van het begin goed op elkaar ingespeeld zijn in een multidisciplinair team.

De centrale doelstelling van het onderzoek is het geven van handvatten aan stedelijke vernieuwers (fysiek, sociaal, economisch en cultureel) om in het proces van stedelijke vernieuwing duurzame positieve effecten te realiseren ten aanzien van de Wijkaanpakdoelen; het verbeteren van de leefbaarheid, veiligheid en sociale cohesie in de wijk. Wij kiezen voor 'thuis voelen' als kernbegrip, omdat een positieve identificatie met de leefomgeving voorafgaat aan leefbaarheid en sterk samenhangt met gevoelens van (on)veiligheid (Duyvendak & De Graaf 2009a en 2009b). In het onderzoek staan daarom de volgende vragen centraal:

1. Hoe kunnen we de relatie tussen sociale, culturele en fysieke stedelijke vernieuwing conceptualiseren, rekening houdend met het locatiespecifieke en multidimensionale karakter in tijd en disciplines dat de stedelijke vernieuwingspraktijk kenmerkt?
2. Op welke manier moeten multidisciplinaire teams de relatie tussen sociale, culturele en fysieke interventies vormgeven om krachtwijken een duurzame, positieve impuls te geven?
3. Op welke wijze kunnen culturele interventies duurzaam ingebed worden in het proces van stedelijke vernieuwing?
4. Wat zijn de duurzame effecten van culturele interventies op het 'thuis voelen in de buurt' en het realiseren van de doelstellingen van de wijkaanpak, met name het verbeteren van de leefbaarheid, veiligheid en sociale cohesie in de wijk?

2.1 *Thuis voelen in de buurt*

Of we het nu over leefbaarheid en veiligheid hebben of over fysieke of sociale interventies, in de kern gaat het om de vraag hoe buurtbinding gecreëerd kan worden; om de vraag wanneer mensen zich thuis voelen in een wijk. Zich ergens thuis voelen is een bijzonder belangrijke emotie – iedereen wil zich thuis kunnen voelen. Dat zijn we ons alleen lang niet altijd bewust; zich ergens thuis voelen is een vanzelfsprekend gevoel waarvan we het belang pas ervaren als we haar zijn kwijtgeraakt. Wanneer onze leefwereld zo snel en ingrijpend verandert, dat we het vertrouwde contact daarmee verliezen, kunnen we ons ontheemd gaan voelen in de letterlijke betekenis van ont-heemding: ons thuis (heem) is ons ontnomen, ontsnapt of in ieder geval ontvallen.

Elke tijd heeft haar eigen vormen van vervreemding en ontheemd-zijn; de beklemming die uitging van de snelle wederopbouw in de jaren vijftig, de vervreemdende werking van massaconsumptie en –media in de jaren zestig, de koude oorlogsdreiging en polarisatie in de jaren zeventig, de economische crisis en massawerkloosheid in de jaren tachtig, de onwerkelijke welvaartsgroei en ogenschijnlijke pacificatie van ideologische tegenstellingen in de jaren negentig. De laatste tijd lijken de veranderingen die gepaard gaan met globalisering

en migratie sterke gevoelens van vervreemding bij burgers op te roepen, zowel onder autochtonen als allochtonen.

Zoals elke tijd zijn eigen vormen van vervreemding kent, vraagt elke vervreemding om nieuwe vormen van verbinding. Om verdere verwijdering tussen bevolkingsgroepen tegen te gaan, zullen we op zoek moeten gaan naar nieuwe vormen van thuis-zijn, naar het thuisgevoel van oude en nieuwe Nederlanders in hun alledaagse leefwereld op straat, in de buurt, op school, in huis. Daarvoor moeten we nauwkeuriger kijken naar de ontwikkelingen die zich in het dagelijks leven van burgers voltrekken. Wat maakt dat mensen zich ergens thuis voelen? Welke balans moet er zijn tussen verbanden met gelijkgezinden enerzijds en contacten met anderen anderzijds? Wat hebben autochtonen nodig om zich thuis te voelen? Wat is van belang voor nieuwe Nederlanders?

In plaats van een sterk normatieve, van de werkelijkheid losgezongen benadering waarin migranten zich vooral moeten leren identificeren met de nationale staat en het Nederlanderschap, lijkt het belangrijker om te onderzoeken hoe wij ons dagelijks leven organiseren, waar we verblijven, wie we ontmoeten, wie en wat ons steun en houvast geven, en wie we liever mijden.

Je ergens thuis voelen kan op heel uiteenlopende manieren. Het is een emotie die in zeer uiteenlopende situaties wordt beleefd en uiteenlopende verschijningsvormen kent. Sommigen associëren thuis voelen primair met veiligheid, zekerheid, comfort en intimiteit; anderen met 'jezelf kunnen zijn', met gelijkheid, vrijheid en onafhankelijkheid; weer anderen met 'onder gelijken' zijn, met exclusiviteit en onderscheid; en een laatste beleving is vooral geënt op familiariteit, het vertrouwd zijn met mensen en dingen, het routineuze en het voorspelbare.

Mensen blijken zich gelijktijdig aan meerdere plaatsen te kunnen hechten, waarbij het thuisgevoel op de ene plek niet ten koste hoeft te gaan van dat op een andere plek. Integendeel, een warme herinnering aan de ene plek kan zelfs helpen om een thuisgevoel op een andere plek te ontwikkelen.

Zich ergens thuis voelen is niet exclusief voorbehouden aan de plaats van geboorte, aan de omgeving waar men opgroeit. Dan zouden migranten zich nooit meer ergens thuis kunnen voelen. Er zijn de afgelopen jaren talloze studies verschenen die laten zien hoe migranten elders een nieuw thuis weten op te bouwen, een home-from-home. In dat thuisgevoel in het land van aankomst speelt de plaats van vertrek juist vaak een belangrijke rol. Positieve gevoelens van 'thuis' blijken mee te kunnen reizen en behulpzaam te kunnen zijn bij het kwartiermaken op de plaats van aankomst.

Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen thuis voelen en gehecht zijn aan plekken. Hechting aan een plek, bijvoorbeeld aan de buurt, is een breed begrip, waarvan allerlei sociaal-emotionele bindingen met de buurt, inclusief negatieve bindingen, deel uitmaken. Het begrip thuis voelen verwijst daarentegen naar louter positieve ervaringen. Mensen die zich ergens thuis voelen, voelen zich prettig, vertrouwd en veilig (Van der Graaf & Duyvendak 2009, 20).

Het bevorderen van buurtbinding is van groot belang omdat de buurt een leefdomein is voor alle inwoners, ongeacht hun verschillende achtergronden. De hypothese in dit onderzoek is dat buurtbinding versterkt kan worden als fysieke en sociale interventies geïntegreerd worden met culturele interventies. Culturele expressie kan naar ons idee een essentiële rol vervullen bij de voorbereiding en uitvoering van stedelijke vernieuwingsprojecten. Via zogenoemde culturele interventies kunnen bijvoorbeeld ingangen gecreëerd worden naar verschillende, moeilijk bereikbare bewonersgroepen. Ook kunnen deze interventies de woede en het verdriet die met sloop gepaard gaan in nieuwe banen leiden of een bijdrage leveren aan een nieuw buurtgevoel wanneer oude en nieuwe bewoners na de herstructurering van de wijk weer terugkeren.

Het erkennen van deze culturele dimensie en het inzetten van culturele interventies in stedelijke vernieuwingspraktijken bieden mogelijkheden om dieper door te dringen in de sociaal-culturele structuur van een wijk. Om het streven naar leefbaarheid minder klinisch te

definiëren: het gaat niet (alleen) om het tegengaan van woonfraude, maar om het creëren van de condities om beter met elkaar samen te leven (vgl. AUP Wijkaanpak 08-09, p.72-73). Ook bewonersparticipatie kan op deze manier anders vormgegeven worden: de interventies vormen een positieve manier om betrokken te raken, om positieve en negatieve ervaringen te inventariseren en op basis daarvan wensen te formuleren, beeldvorming van en over bewoners in kaart te brengen en positief om te buigen (vgl. AUP Wijkaanpak 08-09, p.74 e.v.). Culturele interventies hebben tot resultaat dat ze verbindingen leggen tussen bewoners, ondernemers en professionals in een wijk.

Of en wanneer men zich ergens thuis voelt is voor iedereen anders. Het is dan ook onmogelijk om een eenduidige definitie te geven van het begrip. In het bewonersonderzoek in Amsterdam-Noord is ruimte gelaten voor de verschillende betekenissen die bewoners zelf geven aan het begrip thuis voelen. Dit begrip behelst elementen die samenhangen met de publieke ruimte, zoals vertrouwd zijn met de buurt en haar voorzieningen, zich veilig voelen, omgang met de buurtbewoners, de mate waarin bewoners zichzelf kunnen zijn, maar ook elementen die betrekking hebben op hun eigen woning. Daarnaast is onderzocht in hoeverre stedelijke vernieuwingsplannen invloed hebben op het thuisgevoel van de bewoners van de Wildemanbuurt.

Tegen deze theoretische achtergrond hebben we de onderzoeksvragen van dit bewonersonderzoek als volgt geformuleerd:

1. Wat betekent 'zich thuis voelen' voor bewoners van de drie focusbuurten in Amsterdam-Noord?
2. In welke mate voelen bewoners van Amsterdam-Noord zich momenteel thuis in hun buurt?
3. Wat zijn de randvoorwaarden voor het versterken van het thuisgevoel in het transformatieproces waar deze buurten zich in bevinden?
4. In hoeverre wordt hun beleving van thuis voelen beïnvloed door deelname aan Noord Verandert?

In de ontwikkeling en het gebruik van onze vragenlijst hebben we ons aangesloten bij de conceptualisering van het thuisgevoel door socioloog Jan-Willem Duyvendak, die drie betekenselementen van 'thuis' onderscheidt: (1) zich ergens thuis voelen als een gevoel van vertrouwdheid met een plaats en de mensen die men daar aantreft, (2) thuis als een *haven in a restless world*, een beschutte, private plek, en (3) thuis als een *heaven*, een publieke ruimte waar we gedeelde moderne opvattingen koesteren over het 'goede leven' (Duyvendak & De Graaf 2009a en 2009b).

2.2 Stedelijke vernieuwing

Stedelijke vernieuwing in de breedste zin betreft iedere vorm van vernieuwing van de bestaande stad. Meestal wordt stedelijke vernieuwing echter in een beperktere definitie gebruikt: het vernieuwen van voor- en naoorlogse woonwijken en -buurten in de stad.

Definitie

Het begrip stedelijke vernieuwing en de manier waarop dit in beleid en praktijk wordt geïnterpreteerd heeft zich sinds de introductie van de term in de nota Stedelijke Vernieuwing (VROM, 1997) voortdurend ontwikkeld. Globaal kan worden gesteld dat de term stedelijke vernieuwing van oorsprong vooral stond voor een hoofdzakelijk fysieke aanpak, terwijl later nadrukkelijk ook sociale en economische maatregelen onder de paraplu van de stedelijke vernieuwing werden geschaard. In de loop der jaren zijn door verschillende partijen dan ook verschillende definities van stedelijke vernieuwing gegeven. Anno 2009 hanteert KEI de volgende definitie van stedelijke vernieuwing:

'Het door publieke en private partijen gebiedsgericht ontwikkelen van het wonen, de woonomgeving en de leefomgeving in wijken en buurten in de stad om ze duurzaam vitaal te

maken en haar bewoners de mogelijkheid te bieden maatschappelijk vooruit te komen.' (KEI, 2009)

In stedelijke vernieuwing is vaak sprake van een samenwerking van meerdere partijen uit het publieke, semi-publieke en commerciële domein. Publieke partijen zijn overheden, zoals Rijk, provincie en gemeente. Belangrijke semi-publieke partijen in de stedelijke vernieuwing, ook wel maatschappelijke ondernemingen, zijn woningcorporaties, scholen, en zorg- en welzijnsorganisaties. Actieve marktpartijen in stedelijke vernieuwing zijn bijvoorbeeld projectontwikkelaars, beleggers en banken.

Gebiedsgericht ontwikkelen betekent dat verschillende vernieuwingen in een stedelijk gebied in samenhang met elkaar worden uitgevoerd, met het doel dit gebied als geheel te verbeteren. In de stedelijke vernieuwing worden daarbij vaak wijken of buurten als primair schaalniveau gekozen. Een blijvend aandachtspunt is wel om het schaalniveau van de wijk op een goede manier te verbinden met ontwikkelingen op hoger (stad, regio, land) en lager (buurt, straat, individu) niveau.

De ontwikkeling kan bestaan uit maatregelen in het fysieke, sociale, economische en culturele domein. Precies welke maatregelen worden genomen is afhankelijk van de lokale opgave, de betrokken partijen en het beschikbare budget. Veel voorkomende doelstellingen van stedelijke vernieuwing zijn: het creëren van een diverse(re) woningvoorraad en verbeteren van de kwaliteit van bestaande woningen, het verbeteren van de woonomgeving, het bouwen of samenvoegen van voorzieningen, het verbeteren van de veiligheid, het stimuleren van sociale, culturele en economische activiteiten voor en door bewoners en plaatselijke ondernemers, nieuwe mogelijkheden bieden aan bewoners op het gebied van wonen, werk, opleiding, zorg en welzijn om bewoners de kans te geven maatschappelijk vooruit te komen.

Bij stedelijke vernieuwing gaat het om een beleid en praktijk die gebaseerd zijn op geïntegreerde acties: stedelijke vernieuwingspraktijken, en ook onderzoek daarnaar, vereisen een diepgaande analyse van de fysieke en niet-fysieke effecten van dergelijke praktijken op het karakter van de ruimte, het gebruik van de ruimte en de verschillende belanghebbenden in de ruimte. Het karakter van de ruimte ontstaat uit de interactie tussen de fysieke, sociale, economische en culturele karakteristieken van een bepaalde ruimte. De belanghebbenden in een bepaalde ruimte zijn uiteraard de bewoners en ondernemers die daar hun dagelijks leven leiden, maar ook gemeentelijke instanties, corporaties en allerlei sociaal-maatschappelijke en culturele professionals.

Een belangrijke aanleiding voor het onderzoek is de constatering dat de wereld van de fysieke, sociale en culturele interventies elkaar wel raken maar dat er in de uitvoering en de monitoring van de effecten niet voldoende afstemming plaatsvindt. Tegelijkertijd is er in de praktijk in toenemende mate toenadering zichtbaar tussen verschillende sectoren in stedelijke vernieuwingsprojecten. De noodzaak om samenhang tot stand te brengen, om op die manier een effectieve en succesvolle stedelijke vernieuwingspraktijk te laten ontstaan, vormt één aanleiding; het onderzoeken hoe een dergelijke stedelijke vernieuwingspraktijk tot stand gebracht kan worden via culturele interventies en multidisciplinaire teams, samengesteld uit de belanghebbenden, is een tweede aanleiding voor dit onderzoek.

2.3 Culturele interventies

Culturele interventies zijn uitermate geschikt om deze processen te begeleiden. Kunst kan in dit verband worden gedefinieerd als 'een manier waarmee we de ervaring van onszelf, de wereld om ons heen, en de relatie tussen de twee onderzoeken en delen in vormen die de vrije teugel geven aan onze intellectuele, fysieke, emotionele en spirituele kwaliteiten' (Matarasso, 1999). Kunst maakt altijd een belangrijk deel uit van wat steden zijn en doen. De visuele cultuur, uitgedrukt in architectonische stijlen, monumenten, en de ontwerpen van

parken, alsook de minder formele cultuur aangeboden door straatmuzikanten, wijkfestivals en andere culturele evenementen bepalen hoe mensen steden en buurten ervaren.

Culturele interventies spelen een steeds belangrijker rol in stedelijke vernieuwingsprocessen. Culturele interventies vertrekken niet vanuit een probleem, maar appelleren aan de behoefte om zich uit te drukken en 'iets leuks met buurtgenoten' te doen. Kunstenaars werken relatief onafhankelijk van de bestaande politieke agenda's en machtsstructuren. Kunstprojecten kunnen daardoor nieuwe vrijplaatsen creëren waar geëxperimenteerd wordt met onconventionele samenlevingsvormen en oplossingen voor problemen; en kunst triggert 'vreedzame beraadslaging processen' omdat iedereen een andere persoonlijke betrokkenheid tot het kunstwerk ervaart. Inherent aan kunstprojecten is de uitwisseling van en het omgaan met verschillen in opvatting en potentiële conflicten. Landry & Matarasso (1996) geven een samenvatting van de sociale karakteristieken die kunst en cultuur geschikt maken voor maatschappelijke toepassingen:

- Kunst en cultuur spreken de creativiteit van mensen aan en doen een beroep op ieders creatieve probleemoplossende vermogen.
- Kunst en cultuur gaan over betekenissen, en maken een open dialoog tussen bewoners, maatschappelijke groeperingen, professionals en beleidsmakers mogelijk.
- Kunst en cultuur stimuleren het verkennen, bevragen en verbeelden van mogelijke toekomst.
- Kunst en cultuur bieden mogelijkheden tot zelfexpressie, een essentieel kenmerk van actieve burgerschap.
- Kunst en cultuur zijn onvoorspelbaar en opwindend.

Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw wordt erkend dat kunst en cultuur een geïntegreerde bijdrage kunnen leveren aan stedelijke vernieuwingsprocessen. Daarvoor richtten stadsvernieuwingsprojecten zich voornamelijk op de demografische en politiek-economische dimensies van lokale maatschappelijke vraagstukken. Dit veranderde met de afname van de industriële economische activiteit in urbane gebieden aan het eind van de jaren zeventig en de jaren tachtig (Lin & Mele, 2005, p. 279). Met de toenemende globalisering van stedelijke economieën trad in de westerse, kapitalistische wereld het tijdperk van de kennis en informatie-economie aan. Verscheidene intellectuelen, waaronder Richard Florida, voerden aan dat creativiteit de belangrijkste motor is van deze nieuwe economie. Hij doelde daarmee op zowel artistieke als technologische creativiteit (Sasaki, 2004, blz. 1). Hun geluid resoneerde in de stedelijke politiek. Daardoor werden publieke investeringen in kunst en cultuur steeds vaker gerechtvaardigd op grond van hun vermeende bijdrage aan stedelijke vernieuwing. Dergelijke vertogen sloten aan bij de bredere verschuiving naar culturele middelen om de diepgewortelde maatschappelijke vraagstukken in de grote steden aan te pakken (Hall & Robertson, 2001, p. 5).

Culturele programma's zijn dan ook geen alternatief voor stedelijke vernieuwingsinitiatieven, maar een vitaal onderdeel daarvan. Niettemin worden kunst en cultuur nog vaak als 'extraatje' gezien. Dit wordt deels veroorzaakt door het gegeven dat de lokale overheden en partners in stedelijke vernieuwingsoperaties zelden toegerust zijn om de samenwerking te bevorderen tussen partijen die verantwoordelijk zijn voor de herstructurering van wijken en de partijen die verantwoordelijk zijn voor culturele activiteiten. Bovendien zien zij elkaar vaak niet als vanzelfsprekende partners (Dorresteyn & Trienekens, 2009; Evans, 2005, p. 970). Stedelijke vernieuwing is bovendien een vrij diffuus proces waarin verschillende - en soms tegenstrijdige - belangen en doelstellingen samenkomen. Grootstedelijke ambities en idealen staan vaak op gespannen voet met de behoeften en wensen van individuele burgers en buurtbewoners. Maar als de ontwikkeling van *urban governance* en integraal management doorzet, dient zich een nieuwe strijd aan: welke belanghebbenden veroveren een plaats aan de onderhandelingstafel? Zal de stem van buurtbewoners worden gehoord?

Naar onze overtuiging zijn culturele interventies nodig om een open, creatieve ruimte te creëren voor het gesprek tussen uiteenlopende partijen over de aanpak van stedelijke

vernieuwingsoperaties. Niet alleen om recht te doen aan de bewoners die zich thuis voelen in hun buurt, maar ook om een positieve en duurzame bijdrage te leveren aan de leefbaarheid, veiligheid en sociale samenhang in overeenstemming met de doelen van het stedelijke wijkvernieuwingsbeleid – zoals de Wijkaanpak in Amsterdam. Een belangrijke voorwaarde is echter dat alle betrokken partijen samenwerken in multidisciplinaire teams. Alleen wanneer alle partijen aan één tafel zitten, kunnen fysieke, sociale en culturele interventies geïntegreerd op elkaar worden afgestemd.

Voor de toepassing van dit onderzoek maken we onderscheid tussen culturele interventies gericht op de kwaliteit van de stad, en culturele interventies gericht op de kwaliteit van leven. Kwaliteit-van-de-stad-projecten richten zich op het aantrekkelijk maken van de stad voor investeerders, toeristen en andere gebruikers door het faciliteren van een creatieve industrie, de ontwikkeling van culturele clusters, het organiseren van culturele evenementen en *city branding*. Kwaliteit-van-leven-projecten kenmerken zich daarentegen door een bewonersgerichte aanpak. De ontwikkeling van deze projecten sluit aan bij de internationale trend die door Betterton als volgt is beschreven: 'The focus has now shifted towards more "soft edged" rationales for cultural investment: cultural activity as on key indicator of a city's quality of life.' (in Evans, 2005, p. 966)

Bij de culturele interventies die gericht zijn op het versterken van de kwaliteit van leven in de stad hebben we het vooral over community art. Community art-projecten zijn culturele interventies waarbij zowel sociale als kunstzinnige doelen worden nagestreefd. Deze projecten zijn in zekere zin altijd gericht op het verbeteren van sociale situaties, het hanteerbaar maken van conflicten en het bestrijden van uitsluiting. Ze worden geïnitieerd door zowel publieke als marktpartijen, alsmede door groepen uit het culturele en maatschappelijke middenveld. In tegenstelling tot vele sociale en maatschappelijke beleidsprogramma's richten community arts-projecten zich niet op problemen, maar op de kracht en creativiteit van burgers. Op hun verhalen, verlangens, tradities, hun culturele erfgoed, lokale bezienswaardigheden, geschiedenissen, hedendaagse kunst, het groen in de wijk en andere aspecten van het dagelijks leven die door de deelnemers zelf worden aangedragen. (Matarasso, 2003, p. 457)

Succesvolle community art-projecten dragen bij aan een scala van sociale en maatschappelijke doelstellingen. Matarasso formuleert de rol van de culturele interventies als volgt:

Culture is above all how humans create and articulate their values; it allows internal meanings to be externalized and shared with others (...) Cultural action enables people to place themselves as legitimate actors within the broader life of their society: it lays the foundations of empowerment. (...) The arts have the potential to define and symbolize alternative realities, while working through them can build people's capacity for and interest in shared enterprise. They can form a nucleus of self-determination, even of resistance. (2003, p. 457).

De maatschappelijke impact van community art-projecten kan dus uitgedrukt worden in zowel individuele als collectieve empowerment-processen. Op basis van de onderzoeksresultaten van Matarasso (1998a) onderscheiden we twee functies van empowerment:

1. Persoonlijke empowerment: community arts-projecten dragen bij aan zelfvertrouwen en het gevoel van eigenwaarde, de ontwikkeling van competenties en creativiteit, het opbouwen van (persoonlijke) sociale netwerken en sociale integratie, een impuls geven aan onderwijs, opleiding en levenslang leren en een hogere kwaliteit van leven.
2. Collectieve empowerment: community arts-projecten dragen bij aan sociale integratie, verbetering van het imago en de identiteit van een lokale gemeenschap of buurt, gemeenschappelijke zelfbepaling, trots op de eigen buurt, collectieve verantwoordelijkheid

voor de leefbaarheid in de buurt en het versterken van effectieve sociale netwerken die mensen in staat stellen om invloed uit te oefenen op veranderingen in hun omgeving.

Daarnaast kunnen community art-projecten naar onze overtuiging bijdragen aan het zich thuis voelen in de buurt:

3. Thuis voelen: community arts-projecten dragen bij aan het gevoel van verbondenheid met een plek, het bijdragen aan een sterkere sociale samenhang door het creëren van nieuwe ruimtes voor ontmoeting, expressie en creatieve uitwisseling, bewustwording van lokale maatschappelijke vraagstukken, het revitaliseren van een gedeelde lokale cultuur, een groter begrip en respect voor anderen en het bijdragen aan 'publieke familiariteit' (Blokland, 2006), dat, zoals we hebben gezien, een belangrijke voorwaarde vormt voor het thuisgevoel.

3. Onderzoeksbevindingen

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek naar de sociale impact van deelname aan Noord Verandert op de buurt weergegeven. De eerste paragraaf is gewijd aan de individuele beleving van deelname aan Noord Verandert (3.1). In de tweede paragraaf zal de sociale impact van deelname aan Noord Verandert op de buurtbeleving worden geschetst (3.2). De rol van stedelijke vernieuwing in Noord Verandert wordt geanalyseerd in de derde paragraaf (3.3). Voorts worden de contouren geschetst van de buurtbeleving van bewoners van de drie focusbuurten in Amsterdam-Noord: Centrum Amsterdam-Noord, de Vogelbuurt en Oud Nieuwendam (3.4). In het verlengde daarvan zal het thuisgevoel van deze bewoners in hun buurt uiteen worden gezet, waarna een voorlopig antwoord zal worden gegeven op de vraag in hoeverre deelname aan Noord Verandert kan bijdragen aan dat thuisgevoel (3.5).

3.1 *De individuele beleving van deelname aan Noord Verandert*

De motivatie van deelnemers om zich aan te melden als reporter voor Noord Verandert verschilt. Het merendeel van de deelnemers (vier van de zeven geïnterviewden) heeft zich aangemeld omdat ze vrijwilligerswerk zochten en dit project hun belangstelling trok. Sommigen vanwege hun affiniteit met film, anderen vanwege hun behoefte om zich in te zetten voor Amsterdam-Noord en het eenzijdige beeld van het stadsdeel 'aan de overkant van het IJ' te veranderen.

De verwachtingen die deelnemers en filmmakers hadden voordat het project van start ging waren sterk gekleurd door deze drijfveren.

Interviewer: *“In hoeverre voldeed dit aan de verwachtingen die u van te voren had?”*
“Meer dan dat. Ik vond de cursus echt heel goed. Ik heb ook wel andere cursussen gevolgd. De documentatie was goed, de opbouw was goed, de docenten prima. Een goede mix van theorie en dingen in de praktijk toe passen. Net zoals de supervisie heel goed.” (deelnemer 1, 7 oktober 2010)

“I got interested because it was something about Amsterdam-Noord, it was a place I used to live, in Amsterdam Noord, in the past and eh... it was about eh.. yeah let's say sharing knowlegde on film with people that not necessarily have a lot of experience with it. Which I find eh... interesting.” (interview met filmmaker Rodrigo Abascal Grandizo 7 oktober 2010)

Alle deelnemers geven aan dat ze het filmen en monteren onder de knie hebben gekregen en bijna alle deelnemers zeggen Amsterdam-Noord en hun eigen buurt door Noord Verandert beter te hebben leren kennen. Dit komt overeen met hun oorspronkelijke verwachtingen van het project.

Interviewer: *“wat waren dan je verwachtingen van dit project toen je er in stapte?”*
“Ik wilde sowieso wat meer leren over korte filmpjes maken en ik vond het wel interessant om wat nieuwe mensen te leren kennen.” (deelnemer 6, 6 oktober 2010)

In hoeverre heeft deelname de expressiemogelijkheden van deelnemers verruimd?

Doordat deelnemers hebben leren filmen en monteren hebben ze het medium film als nieuw expressiemiddel ontdekt en toegepast. Zij hebben aan den lijve ondervonden welke impact

het dragen van een camera heeft op het benaderen van buurtgenoten. Door als filmmaker de buurt in te gaan werd het voor hen gemakkelijker om contact te leggen met buurtbewoners. Tevens biedt het project aan zowel deelnemers als bewoners de mogelijkheid om een platform te vinden voor ideeën, verlangens, irritaties en zorgen. Daar ligt volgens sommige filmmakers, veel deelnemers en Brigitte Belanger de meerwaarde van het project: je geeft mensen een stem en de mogelijkheid om uitdrukking te geven aan positieve en negatieve ervaringen in de buurt.

“[de kracht van dit project is] Dat je echt investeert in mensen, deze mensen kunnen straks echt iets. Ik weet niet of ze straks ambities hebben om verder te gaan maar ze vinden het wel heel leuk.”(interview met filmmaker Lotte de Man, 6 oktober 2010)

Wat zijn de intrinsieke effecten van het project?

Onder intrinsieke effecten verstaan wij alle effecten die deelnemers uitsluitend voor zichzelf ervaren. Intrinsieke effecten relateren kort gezegd aan emoties en niet aan competenties. Ze zijn te herkennen aan de woorden die deelnemers gebruiken om hun waardering van hun deelname aan het project te beschrijven. Vijf van de zeven deelnemers vond het 'leuk' om aan het project mee te doen. Twee van hen hebben ook aangegeven dat het hun ambitie is om verder te gaan met filmen en monteren. De motivatie van bijna alle deelnemers en filmmakers berustte ook op de verwachting dat het een 'leuk project' zou zijn. Dit kwam ofwel doordat ze al eerder aan een dergelijk project met veel plezier hadden deelgenomen, omdat ze in hun vrije tijd al iets met film of fotografie deden, of gewoon uit belangstelling voor iets nieuws.

“Ja, ja we hadden toen een soort van speeddate en daar maakte je kennis met verschillende kunstenaars die bij Belissima betrokken zijn, en omdat Eva het had over animaties dacht ik van ja dat lijkt me heel leuk om te doen, want afval is natuurlijk een saai onderwerp dus het moet wel een leuke film worden, vandaar dat ik haar toen heb uitgezocht. We hebben de hele middag samen bij haar in de keuken allemaal melkpakken en koekjespakken enzo uhh de prullenbak in laten lopen zeg maar. Dat was erg leuk.” (interview met deelnemer 4, 7 oktober 2010)

“Ik vind mezelf altijd wel met film en fotografie bezig. Ik vond het dan ook wel heel leuk om dit er dan bij te doen.” (interview met deelnemer 6, 6 oktober 2010)

Ook uit de publieksenquêtes van 6 oktober is gebleken dat eigenlijk iedereen positief tegenover het project Noord Verandert staat. Bijna driekwart van de respondenten heeft hierin aangegeven dat ze het een fijn project vinden waaruit veel interessante dingen komen (de overige respondenten hebben geen mening).

Niet alleen het proces van filmen, ook de Belissima evenementen worden zeer positief beoordeeld. Ruim tweederde van de respondenten vond de avond leuk en een vijfde van de aanwezigen vond het verrassend (één respondent vond de avond teleurstellend / had er meer van verwacht en twee respondenten hebben deze vraag niet beantwoord). De kanttekening die hier wel bij geplaatst dient te worden is dat er slechts 2 bewoners in het publiek zaten die niet direct bij het project betrokken waren (maar via I love Noord (facebook) de uitnodiging hadden zien staan). Met andere woorden, het evenement trok voornamelijk direct betrokkenen, en dit heeft ongetwijfeld positieve invloed gehad op hoe de avond is beleefd.

3.2 De sociale impact van deelname aan Noord Verandert op de buurtbeleving

In hoeverre heeft deelname de participatie van deelnemers aan activiteiten in de buurt vergroot?

Veel deelnemers geven aan al actief te zijn in de buurt voordat ze deelnamen aan het project. De actieve betrokkenheid is niet toegenomen onder deze zes respondenten door het project. Wel hebben veel deelnemers meer buurtcontacten gekregen en buurtgenoten weten te activeren om mee te doen in hun activiteit, zoals een schoonmaakactie waarbij buurtbewoners vuilnis hebben geprikt. Deelname aan Noord Verandert heeft daarmee niet zo sterk de participatie van de deelnemers vergroot alswel de participatie van hun buurtgenoten.

“Wat ik wel interessant vond, zij filmde allemaal vrijwilligers die liepen te prikken en dat wist ik helemaal niet. En door middel van die film kunnen mensen denken ik wil ook helpen prikken! Of kunnen zeggen: wat belachelijk ze komen maar 1 keer in de maand, wat is dit voor idiotie wij eisen dat de afvalophaaldienst vaker komt. Dat hoop ik ook dat dat gebeurt” (interview met filmmaker Eva van Heijningen, 6 oktober 2010- over een filmpje van deelnemer 4)

“De buurt helpt nu wel mee bij het prikken van het vuil. Dit komt door het project” (interview met deelnemer 4, 7 oktober 2010)

Wat betekent deelname voor de deelnemers in verhouding tot hun buurt? Heeft het hun kijk op de buurt veranderd?

Veel deelnemers hebben het beeld dat zij zelf over de buurt hebben als uitgangspunt genomen voor hun filmreportages. Voor de ene deelnemer was dit de ergernis over vuilnis op straat, de ander wilde aansprekende architectuur in Amsterdam-Noord laten zien. Door de interactie met buurtbewoners zijn er wel nieuwe gezichtspunten naar boven gekomen. Of er daardoor wezenlijk anders naar de buurt wordt gekeken is moeilijk te zeggen. Een mooie illustratie van hoe een aanvankelijk standpunt kan veranderen tijdens het maken van een filmreportage, is het volgende deelnemerscitaat:

“Mijn bedoeling was steeds om vanuit de betrokkenheid van Noord filmpjes te maken die Noord anders neerzetten dan het stereotype beeld van Noord. Dat ken je waarschijnlijk wel? Filmpjes maken die het positieve imago van Noord kunnen opkloppen. Of eventueel zaken die in Noord al van ouds spelen. Dan heb ik het over het negatieve imago van Noord. En hoe dat gekomen is? En wat daar eventueel aan te doen is. Zodoende was mijn eerste filmpje ook over de brug over het IJ. Dat begon als een aanklacht. Hoe bestaat het dat Noord zo bejegend is vanuit de stad. Negatief. Daarom is die brug er nooit gekomen. Ik ben daar later wat genuanceerder in geworden. Zo al doende ook wat mensen geïnterviewd. Het is een onderzoekje geworden tussen de banden, het imago van Noord en de brugverbinding. Dan blijkt eerst dat Noord nog maar kort bestaat natuurlijk. Er zijn mensen die gaan met het imago eeuwen terug, maar dan heb je het over waterland. Boerengebied, melk voor de stad, kleine dorpjes. En Noord in de eigenlijke zin bestaat pas vanaf 1920. Toen is Noord inderdaad door de niet optimale verbinding in zijn isolement geraakt. En van daaruit is dat negatieve imago ontstaan. De brug is er mede door die reden niet gekomen, maar ook om hele praktische redenen. Bijvoorbeeld door de haven met zijn scheepvaart. Een brug zou daarom heel hinderlijk zijn geweest.” (interview met deelnemer 1, 7 oktober 2010)

In de publiekenquete bleek dit een lastige vraag te zijn; bijna de helft van de respondenten heeft geen antwoord gegeven op de vraag of het project effect heeft op hun kijk op de buurt. De overige respondenten zijn wel heel positief. Elf van de vijftien respondenten hebben aangegeven dat Noord Verandert de buurt leuker voor hen maakt; drie geven aan dat het project geen invloed heeft op hun buurtbeleving.

Welke interacties ontstaan er door deelname tussen deelnemers onderling en tussen deelnemers en buurtbewoners?

De mate van contact lijkt erg af te hangen van persoonlijke inzet en voorkeur. Sommige deelnemers zijn te druk om contact te onderhouden met andere deelnemers of met de filmmakers en hebben daar ook niet zo'n behoefte aan. Voor anderen is het contact met de andere deelnemers wel belangrijk. Ze houden van samenwerken en vinden het leuk nieuwe mensen te ontmoeten en te leren kennen. Het contact met de buurt is door bijna alle deelnemers opgezocht omdat het onderdeel vormde van hun filmreportages. Over het algemeen ging het daarbij om vluchtige contactmomenten.

“Ik heb mensen geïnterviewd. Ook echt buurtgenoten en oudere mensen. Was wel even een drempel om onbekenden aan te spreken, maar heb er wel van geleerd. Ik spreek ze nu ook aan op straat”. (interview met deelnemer 7, 8 oktober 2010)

Ten slotte is er vooral in het begin contact geweest tussen de filmmakers onderling, daarna ging ieder zijns weegs. Zoals reeds opgemerkt zijn er grote onderlinge verschillen in de mate van contact dat kunstenaars met deelnemers onderhouden. Net als bij het onderlinge contact tussen de deelnemers, hangen deze verschillen sterk samen met verschillen in persoonlijke voorkeur. Hetzelfde geldt voor het contact dat er met de organisatie is.

“(.) .. de onderlinge band... de eerste dag vond ik heel leuk dat je met iedereen praat. Dat je met de gekste mensen in contact komt waar je normaal niet mee praat. (...) [met] de deelnemers en de kunstenaars bedoel ik. Dat geeft het ook kracht. Maar dat was alleen in het begin en dat is misschien een puntje voor de volgende keer. Dat er in ieder geval momenten zijn, en je zal niet altijd kunnen maar dat er in ieder geval de gelegenheid is om elkaar even te zien.” (interview met filmmaker Eva van Heijningen, 6 oktober 2010)

Verschillende respondenten geven aan het jammer te vinden dat er na de start weinig gemeenschappelijke contactmomenten waren. Na het volgen van de workshops gingen de deelnemers individueel aan de slag. Er zijn slechts enkele publieksavonden georganiseerd waarop deelnemers en filmmakers elkaar weer troffen. Ook het ontbreken van een gemeenschappelijke werkruimte heeft hiertoe bijgedragen. Voor het monteren van hun filmmateriaal konden individuele deelnemers gebruik maken van het kantoor van Belissima in het centrum van Amsterdam. Tot slot gaven enkele filmmakers en deelnemers aan dat er door het ontbreken van structureel overleg met Belissima soms sprake was van misverstanden en organisatorische problemen.

Zijn er meer contacten in de buurt/meer ontmoeting door het project?

Het contact met de buurt is door bijna alle deelnemers opgezocht omdat het onderdeel vormde van hun reportages. Over het algemeen ging het daarbij om vluchtige contactmomenten. Over contacten tussen buurtbewoners onderling is naar aanleiding van het project weinig te zeggen. Opvallend is wel dat veel bewoners en filmmakers (32 van de 57 respondenten) aangeven dat er in de buurt sowieso sprake is van veel contact, betrokkenheid en sociale cohesie. Die buurtbetrokkenheid heeft nog niet geleid tot een grote bekendheid van Noord Verandert; veel buurtbewoners geven aan nog nooit van het project te hebben gehoord.

3.3 Stedelijke vernieuwing in Noord Verandert

Welke rol speelt Noord Verandert in lokale stedelijke vernieuwingsprocessen?

De deelnemers hebben er over het algemeen weinig vertrouwen in dat hun reportages kunnen bijdragen aan de beslissingen die er over de stedelijke vernieuwing worden genomen. Voor de helft is het ook geen aandachtspunt geweest in hun productie. Ook de kunstenaars hebben zich niet laten leiden door de stedelijke vernieuwingsprocessen in Amsterdam-Noord. Uit de analyse van de filmpjes die op de website staan blijkt dat de helft van de producties stedelijke vernieuwing als onderwerp heeft.

Verandering in kaart brengen: hoe werkt dat en waar wordt door deelnemers de focus op gelegd?

Wanneer je kijkt naar de deelnemers die de vernieuwingsprocessen in hun filmreportages hebben aangevoerd, dan zie je dat iedereen een eigen invulling heeft gegeven aan zijn of haar bijdrage, vaak gekleurd door persoonlijke interesse. Soms wordt ook het imago van Noord als inspiratiebron gebruikt. Waar de ene deelnemer de positieve kanten van Noord probeert te vertolken, legt de andere meer nadruk op de negatieve effecten van stedelijke vernieuwing. De blik wordt uiteindelijk gericht op die aspecten waar de deelnemer zelf de meeste affiniteit mee heeft. Voor de een is dat muziek, voor de ander poëzie, voor weer een ander politiek of architectuur. Zo zijn er filmreportages over Sail 2010, over vuilnis op straat, een circus, de oude brug over het IJ, gesloopte panden en de Tolhuistuin. Daaruit is kortom geen algemeen beeld of gedeelde visie op stedelijke vernieuwing te destilleren, maar eerder een veelheid aan persoonlijke perspectieven.

3.4 De buurtbeleving van bewoners in Amsterdam-Noord

Over het algemeen zijn de meningen van de respondenten over Noord en haar imago verdeeld. Opvallend is wel dat er wel een aantal keer genoemd is dat het imago van Noord onder niet-Noordelingen behoorlijk negatief is:

“Vanaf de pont is het nog wel leuk vindt ze, maar hoe verder je Noord ingaat, des te mooier het wordt. Wellicht is dat de reden dat buitenstaanders een negatieve kijk op Noord hebben, die komen niet zo ver in Noord zelf.” (interview met buurtbewoner 12 van CAN, 6 oktober 2010)

“Ik denk dat mensen vaker de overstap zullen maken ook omdat het filmmuseum er straks zit. Het wordt wat meer bij de stad getrokken. De drempel zal lager worden. En natuurlijk de Noordzuidlijn. Van mij hoeft de bouw niet te stoppen.” (interview met deelnemer 7, 8 oktober 2010)

Buurtbeleving is een heel breed begrip, waar tal van verschillende eigenschappen onder te scharen zijn. Noord wordt door tien respondenten gekarakteriseerd als 'volksbuurt' of 'dorps'. Ook de rust die in Noord heerst is voor velen typerend. Veel bewoners zijn erg tevreden over de buurt waarin ze wonen. Ze noemen deze 'leuk', 'gezellig' of 'fijn'. De ruimte die er in Noord is wordt erg gewaardeerd, evenals de kindvriendelijke inrichting van de openbare ruimte en nabijheid van de binnenstad, met relatief goede openbaar vervoerverbindingen.

“Wat de buurt en Amsterdam-Noord op zich volgens haar zo uniek maakt is de rust, het is een stuk dorpsier dan het centrum van Amsterdam. Elke straat, elke buurt is een dorp op zich. Het voelt anders dan Amsterdam op een manier die moeilijk te verwoorden is. De woningen in dit gedeelte van Oud Nieuwendam zijn mooi, goed onderhouden, het is schoon op straat, weinig verkeer, weinig overlast en men zegt

elkaar op straat gedag. Er is veel diversiteit, met name wat betreft de bevolkingssamenstelling, dit maakt het levendig.” (interview met buurtbewoner 8 van Oud-Nieuwendam, 5 oktober 2010)

Toch is niet iedereen te spreken over Amsterdam-Noord als woonomgeving. Zeven respondenten vertellen dat ze het niet leuk (meer) vinden om in Noord te wonen. Ze kwalificeren de Noordbewoners als 'dom' of 'asociaal'. Daarnaast noemen respondenten de armoede die in Noord onder bewoners heerst. Verder wordt er veel gesproken over kleine criminaliteit, vandalisme, hangjongeren die overlast veroorzaken, rotzooi in de trapportalen en vooral veel over zwerfvuil. Dit laatste wordt door bijna de helft van de respondenten genoemd.

“Hij zegt dat het een redelijk rustige buurt is alleen dat er wel veel troep op straat ligt.” (interview met buurtbewoner 9 van CAN, 6 oktober 2010)

“Hij vindt het grootste probleem in Noord het zwerfvuil. Hij vindt wel dat de gemeente hier goed mee aan de gang gaat door een pasjessysteem in te voeren voor vuilniscontainers, waardoor niet iedereen er bedrijfsafval in kan gooien, alleen mensen uit de wijk kunnen dan hun afval kwijt. Grofvuil is zijn punt van overlast.” (interview met buurtbewoner 13 van de Vogelbuurt, 5 oktober 2010)

Over de veiligheid in de buurt zijn de meningen verdeeld, maar het grootste deel van respondenten zegt zich veilig te voelen in Noord. Mensen die zich niet altijd veilig voelen zijn overwegend de ouderen. Zij hebben last van hangjongeren en slechte verlichting.

“Hij vindt dat er te weinig begeleiding is voor jongeren. Ook is er nauwelijks sprake van activiteiten voor de jeugd. Voor de kleintjes zijn er wel speeltuinen maar voor de iets ouderen is er niks. Ze hebben hier geen geld voor en dan krijg je rotzooi, de jeugd verveelt zich.” (interview met buurtbewoner van de Vogelbuurt, 5 oktober 2010)

Over de mate van onderhoud bestaat evenmin overeenstemming. Er zijn buurtbewoners die menen dat er veel wordt gedaan, anderen weten dat er plannen liggen om het in de toekomst aan te pakken, weer anderen vinden dat er nog veel meer moet gebeuren. Het effect van de stedelijke vernieuwingen wordt vooral door sleutelfiguren opgemerkt. Zo voelen de tijdelijke bewoners zich niet verbonden met de buurt en zijn er veel spanningen binnen gezinnen die hun huis uit moeten en nog niet weten waar ze terecht kunnen.

“Ze vonden het prettig om er te wonen. Er is veel groen, ruimte voor de kinderen. Maar de laatste tijd zitten ze er over na te denken om toch te gaan verhuizen. Er zijn al een lange tijd plannen om de boel op te knappen, maar daar is geen geld voor. Er zijn een hoop anti-kraak woningen, de krakers voelen zich niet betrokken bij de buurt. Er is een hoop vuil op straat en woningen zijn echt toe aan een opknopbeurt.” (interview met buurtbewoner van de Vogelbuurt, 6 oktober 2010)

De diversiteit aan bewoners is voor sommigen een punt van ergernis, voor anderen is dit juist een leuk kenmerk. Naast culturele verschillen worden de sociaal-economische verschillen tussen bewoners genoemd. Ook de waardering van deze verschillen loopt uiteen. Sommigen storen zich aan de houding van zogenaamde 'nieuwkomers' (allochtonen, anti-kraakbewoners, studenten), die de geldende omgangsvormen niet zouden respecteren. De nieuwkomers worden aangewezen als degenen die rotzooi maken en de sociale cohesie verzwakken.

“De buurt is volgens hem de afgelopen jaren zeer veranderd, met name het deel rondom Waterlandplein (Nieuw Nieuwendam). In zijn ogen niet ten goede: 'Er zijn veel allochtonen, om het zo maar even te noemen, komen wonen. (...) mensen die niet

*netjes zijn, ons Nederlanders niet gedag zeggen en alleen maar met elkaar blijven (...)
Je ziet de buurten gewoon dichtslibben.”* (buurtbewoner van Oud Nieuwendam, 5 oktober 2010)

Anderen waarderen de diversiteit onder buurtbewoners positief, omdat het voorkomt dat er aparte wijken ontstaan. De komst van nieuwe bewoners zien zij bovendien als hoopvol teken dat het imago van Noord verbetert.

Er heerst weinig vertrouwen onder de bewoners wanneer het gaat om gemeentelijke instanties. Zeven van de negen respondenten die het hier over hebben gehad, hebben het idee dat er niets gedaan wordt met hun klachten en dat je geen inspraak hebt in publieke besluitvormings- en uitvoeringsprocessen. Veel bewoners hebben wel nagedacht over wat er anders zou moeten in de wijk. Respondenten vertellen dat er veel buurthuizen zijn verdwenen en dat dit de reden is dat de jeugd zo veel op straat hangt: er is niets te doen. Ook voor het vuilnis weten de meesten wel een oplossing: vaker ophalen en schoonmaakacties organiseren.

“Diverse buurtbewoners, (...) gaan wel eens naar buurtoverleggen. Drie van de zeven hebben er echter niks mee. Ze hebben het idee dat er niet of nauwelijks iets met hun klachten gedaan wordt.” (interview met buurtbewoner 12 van CAN, 6 oktober 2010)

Van de aanwezigen op de filmavond in Museum Noord zijn de meningen minder sterk verdeeld. Twintig van de 29 respondenten heeft aangegeven Noord aantrekkelijk te vinden om in te wonen. Vier respondenten vinden Noord niet aantrekkelijk om in te wonen. Het is interessant om op te merken dat van de respondenten die niet in Noord wonen, de meningen verdeeld zijn over de aantrekkelijkheid van het stadsdeel.

Zijn niet actieve bewoners op de hoogte van het project?

Slechts een enkele buurtbewoner heeft aangegeven wel eens van het project gehoord te hebben, maar veel meer dan de naam 'Noord Verandert' wisten ze niet te noemen. Het overgrote deel van de buurtbewoners kent Noord Verandert helemaal niet (30 van 36 buurtbewoners en sleutelfiguren). Deelnemers hebben het idee dat er weinig gedaan wordt om het project onder de aandacht te brengen van een breder publiek. Toch trekt de website ongeveer 200 bezoekers per dag (interview met Brigitte Belanger, 4 oktober 2010), maar het is niet duidelijk hoeveel 'unieke bezoekers' zich onder die groep bevinden.

“Ik denk wat dat betreft dat ILoveNoord het beter en gehaaid er doen. Zij weten zich in de kijker te spelen. Beter dan Bellissima. Dat is een inhaalslag denk ik. AT5 gaat nu ook meer bezig met de buurt. Filmpjes uit de buurt. Bellissima heeft ook contact met hun, dat kan dus nog wel wat worden denk ik. Dat worden alleen maar ultra korte filmpjes natuurlijk. Dat gaat niet altijd, je kan niet alles in een paar one liners proppen.” (interview met deelnemer 1, 7 oktober 2010)

De meeste filmmakers die aan Noord Verandert verbonden zijn kenden het project in eerste instantie ook niet. Zij kwamen in aanraking met Noord Verandert via Kunstenaars & Co en de Vrijwilligerscentrale Amsterdam.

Wat zijn de verschillen dan wel overeenkomsten tussen de deelnemers en buurtbeleving als de drie focusbuurten met elkaar worden vergeleken?

In de straatinterviews/mondelijke enquêtes hebben bewoners de volgende onderwerpen aangedragen:

Tabel 1: Overzicht van genoemde buurtbelevingsaspecten

Positieve aspecten van buurtbeleving	CAN	Nieuwendam	Vogelbuurt	Totaal (alle bewoners)
Volksbuurt/dorps	1	6	3	10
Fijn/leuk/gezellig	3		10	13
rustig	2	4	4	10
Veel ruimte	1	3	1	5
Veel groen	4	10	3	19
veiligheid	3	2	2	7
gemengde buurt	1	1	1	5
schoon		2	1	4
Weinig / geen criminaliteit			2	2
Goed onderhoud	1	1	2	7
Weinig / geen overlast		1	2	3
Negatieve aspecten van buurtbeleving	CAN	Nieuwendam	Vogelbuurt	Totaal (alle bewoners)
Veel armoede	1		4	5
criminaliteit	1	4	2	8
gemengde buurt		6	2	12
Niet leuk (meer)	1	1	5	7
Slecht imago	2	2		5
hangjongeren	6	2	10	19
Slecht onderhoud	1	1	1	5
Veel overlast	2	3	3	9
Niet serieus genomen	1	4	1	8
onveilig	2	1		4
Veel vuilnis	5	5	7	20
totaal	38	59	66	187

Uit deze gegevens zijn enkele opvallende verschillen af te leiden. Zo wordt er door veel bewoners van de Vogelbuurt opgemerkt dat ze deze buurt erg 'leuk', 'gezellig' of 'fijn' vinden om in te wonen, terwijl geen enkele bewoner van Nieuwendam tegenover de interviewer zich uitlaat over de buurt als een prettige woonomgeving.

“Wel woont hij al 24 jaar in deze buurt, die hij als heel fijn ervaart. Hij heeft weinig contact met burens ze zeggen alleen maar gedag, maar dat vindt hij niet erg. Hij heeft verder nergens last van, het is een heel mooie buurt waar ik me thuis voel.”

(interview met bewoner 25 van de Vogelbuurt, 5 oktober 2010)

In vergelijking met de andere twee buurten maken veel Nieuwendam-bewoners melding van overlast. Ook is deze buurt het meest genoemd in relatie tot een 'gemengde bevolkingssamenstelling', vaak niet in waarderende zin. Nieuwendam is daarentegen het meest geroemd om zijn groen.

De Vogelbuurt- en CAN- bewoners ervaren veel problemen met jongeren, maar criminaliteit is in de CAN-buurt nauwelijks genoemd.

“Maar hij geeft wel aan dat de buurt nu weer aan het verbeteren is. En zegt hij, iedereen krijgt evenveel aandacht van ons. De culturen blijven volgens [hem] gescheiden, eigen groepen zoeken elkaar op maar er is weinig contact tussen verschillende groepen, vooral ook bij jongeren. De oude generatie allochtonen vindt hij erg beleefd zij komen alleen voor sigaretten in de snackbar. De jeugd hangt vooral veel rond op straat.” (interview met bewoner 37 van CAN, 5 oktober 2010)

Hoewel de Vogelbuurt een vrij populaire wijk lijkt te zijn, is dit tevens de wijk waarin de meeste respondenten hebben aangegeven het er niet (meer) leuk te vinden. Vuilnis en armoede lijken hierin bepalende factoren te zijn.

“De openbare ruimte is een probleem, bewoners worden boos en er ontstaan sentimenten. Een vrouw vertelt dat er in haar portiek wordt geplast en gescheten. Een andere vrouw zegt juist dat ze wel tevreden is over de schoonmakers en dat ze een schone portiek hebben. De twee krijgen ruzie omdat de ene niet wil dat ik iets positiefs schrijf. Ik besluit het te sussen door te zeggen dat ik beide verhalen zal rapporteren. Het is wel duidelijk dat het diep zit.” (interview met buurtbewoner 12 en passant van CAN, 6 oktober 2010)

Naast bovenstaande onderwerpen is er een breed scala aan andere buurtbeleving aspecten genoemd, welke voor de overzichtelijkheid niet in de tabel zijn opgenomen. Het betreft onderwerpen die slechts een enkeling naar voren heeft gebracht. De onderwerpen variëren van “er wonen domme mensen in Noord” tot “er is een toename aan cultureel leven” en “de buurt is kindvriendelijk” of juist niet.

Hoe beleven bewoners die niet actief zijn in het project hun leefomgeving en is deze anders dan bij deelnemers?

Deze vraag is lastig te beantwoorden omdat er bij de ene groep meer gerichte vragen zijn gesteld dan bij de andere groep. Wel moet opgemerkt worden dat elke deelnemer het vuilnis in de wijk opvalt, terwijl de andere bewoners daar zelf lang niet altijd over beginnen. Wat ook opvalt is dat er door de deelnemers weinig aanstoot wordt genomen van de jongeren in de buurt, terwijl dat voor veel bewoners juist een veelbesproken onderwerp is. Wat daarnaast opvalt is dat de filmmakers weinig tot niets over de buurt te zeggen hebben.

3.5 Noord Verandert en het thuisgevoel in drie buurten in Amsterdam-Noord

Van de respondenten geeft een ruime meerderheid (21 van de 26) aan zich thuis te voelen in de buurt. Zij geven aan zich thuis te voelen om een verscheidenheid aan redenen, welke hier onder nader zullen worden toegelicht.

“Hij vertelde dat hij zich zeer thuisvoelt in de buurt en dat dit met name te maken heeft met rust die je in Amsterdam-Noord en specifiek Oud-Nieuwendam hebt. “Het is een dorp op zich, heel anders dan het centrum van Amsterdam.” Volgens hem is het er schoon en veilig, als hij ’s avonds zijn hond uitlaat is er niemand op straat. Hij benadrukte dat hij dit heerlijk vindt.” (interview met buurtbewoner 6 van Nieuwendam, 5 oktober 2010)

Respondenten die aangeven zich niet thuis te voelen in de buurt, vertellen dat ze betrokkenheid of binding missen doordat er onzekerheid is over hun woonstatus. Andere bewoners geven aan zich minder thuis te voelen door het aantal allochtonen in de wijk.

“Hij voelt zich er niet heel erg thuis, hij kent er weinig mensen en zou niet echt weten waar hij aan mee zou kunnen doen om er bij te horen.” (interview met bewoner 15 van Vogelbuurt, 5 oktober 2010)

“Ik vraag of ze zich thuis voelt in Noord. Ze zegt dat ze zich buitenlander voelt in haar eigen wijk, omdat er zoveel buitenlanders zijn.” (interview met buurtbewoner 36 van CAN, 6 oktober 2010)

Opvallend is dat in de CAN buurt nagenoeg niemand in de gesprekken met de observanten iets heeft gezegd over thuisvoelen. Van de 21 mensen die aan hebben gegeven dat ze zich thuisvoelen zijn er dan ook tien afkomstig uit Nieuwendam en negen uit de Vogelbuurt. Van de vijf respondenten die zich niet thuis voelen, zijn er twee afkomstig uit CAN en twee uit de Vogelbuurt.

Wat verstaan buurtbewoners onder 'thuis voelen', wat is het belang van thuis voelen en wat is de bijdrage van Noord Verandert aan het thuisgevoel van bewoners?

Thuis voelen wordt door de respondenten vooral geduid in termen van bekendheid van/met buurtgenoten. Sommigen vinden het voldoende om elkaar op straat gedag te kunnen zeggen, anderen vinden het 'normaal' om ook een praatje met buurtgenoten te maken. De betrokkenheid van buurtbewoners en het dorpsgevoel hangen samen met dit thuisgevoel.

Voorts worden rust, groengebieden en veiligheid als buurtkenmerken genoemd die een positieve bijdrage leveren aan het thuisgevoel. Opvallend is dat het grote punt van ergernis van veel bewoners – straatvuil – nauwelijks genoemd wordt als bepalend voor een thuisgevoel. Veel mensen vinden het wel moeilijk om te benoemen wat een thuisgevoel nu precies inhoudt. Het wordt, vooral door derden, vaak gerelateerd aan een lange woonduur. Als je ergens al lang woont, dan zul je je er ook wel thuis (zijn gaan) voelen.

“Ondanks de veranderingen in de buurt en Amsterdam-Noord willen zij en haar man hier nooit meer weg; 'het is thuis'. Op de vraag wat het 'thuis' maakt, antwoordde zij dat de rust die je in deze buurt hebt en het vele groen van het stadsdeel voor haar heel belangrijk zijn. Zij vindt met name het gebied rond de Purmerweg en het Purmerplein een echt dorpsgevoel hebben, hoewel mensen elkaar niet per se kennen.” (interview met bewoner 4 van Nieuwendam, 5 oktober 2010)

Door de stedelijke vernieuwingsoperaties in Amsterdam-Noord verandert de samenstelling van de buurtbevolking. De meningen over deze ontwikkeling zijn verdeeld. Sommigen voelen zich minder thuis doordat de doorstroom van bewoners zo groot is dat veel buurtgenoten elkaar niet meer zouden kennen en elkaar op straat minder groeten. Anderen gaan zich juist meer thuis voelen doordat de buurt meer divers wordt. Ook de culturele diversiteit stuit veel Noord bewoners tegen de borst. Zij voelen zich minder thuis omdat ze de grote cultuurverschillen en taalverschillen als barrière ervaren om contact te maken.

“Op een geven moment zijn wij verhuisd. Toen woonde ik nog thuis. Naar zo een trap met negen appartementjes. Waren we de enigen die nog Nederlands spraken. (...) En ik vind buitenlanders allemaal prima, maar ik wil me wel een beetje thuisvoelen.” (interview met deelnemer 2, 8 oktober 2010)

Alle respondenten beamen dat het voor de leefbaarheid in de buurt van groot belang is dat mensen zich er thuis voelen. Thuis voelen werd daarbij in verband gebracht met een sterke

buurtbinding waardoor bewoners zich eerder zouden inzetten voor een schonere leefomgeving.

“Het thuisgevoel van de mensen staat voor binding. Als je binding hebt met de wijk voel je je thuis en doe je dingen zoals je stoepje opruimen enz. Het is goed dat er nu koopwoningen zijn en misschien nog komen. Deze mensen kopen een huis en hebben er baat bij dat het er goed uitziet en dat ze het leuk hebben in de wijk. Dit zorgt weer voor de binding”. (interview met sleutelfiguur Tom Onderwater, 6 oktober 2010)

De bijdrage die Noord Verandert aan het thuisgevoel zou kunnen leveren, wordt door deelnemers en filmmakers nauwelijks erkend. Wel wordt er verteld dat er een grotere binding ontstaat.

Interviewer: *“Heeft deelname jouw thuisgevoel versterkt?”*

Deelnemer 5: *“Thuis vind ik een moeilijk begrip. Het is daar waar je verblijft. Ik denk wel dat dit project goed is voor educatie, communicatie, integratie et cetera. Nederland gaan begrijpen. De vraag oproepen wat kan ik doen voor Amsterdam-Noord.”* (interview op 6 oktober 2010)

4. Conclusie

De meest significante effecten die Noord Verandert bij haar doelgroep bereikt zijn gelegen in de sfeer van ontmoeting en interactie. Zowel filmmakers als deelnemers geven aan intensief met elkaar en anderen te hebben samengewerkt aan de filmreportages. Ongeveer de helft van de deelnemers werkte onderling hecht samen. Het onderlinge contact tussen de deelnemers wordt ervaren als 'leuk' en inspirerend. Filmmakers hebben elkaar vooral in de beginfase van het project leren kennen. Niet alle teams van filmmakers en deelnemers hebben evenveel contact met elkaar onderhouden gedurende het project. Vier respondenten gaven aan heel goed en veel contact te hebben gehad, vier respondenten hadden naar eigen zeggen weinig contact, vijf respondenten bijna geen contact. In veel gevallen is het gebrek aan contact binnen het project te wijten aan drukke persoonlijke agenda's van zowel deelnemers als filmmakers.

Door het filmen is er wel veel contact geweest tussen de deelnemers en de buurtbewoners. Allemaal hebben ze voor hun filmreportages bewoners geïnterviewd en gefilmd. In enkele gevallen heeft dit geleid tot duurzame contacten. Eén respondent heeft aangegeven nu veel meer mensen gedag te zeggen op straat en één respondent heeft zelfs een nieuwe vriendschap aan het filmen overgehouden.

“De mensen die in de filmpjes voorkomen die wonen ook echt in Noord. Ik ben begonnen met de mensen die ik al kende. Maar het kringetje wordt steeds groter eigenlijk. Ik heb ook nieuwe buurtbewoners ontmoet.” (interview met deelnemer 1, 7 oktober 2010)

Daarnaast zijn bewoners voor de filmopnames ook afgestapt op vertegenwoordigers van het stadsdeel, welzijnsorganisaties, woningcorporaties en scholen om hen te bevragen over concrete initiatieven en ontwikkelingen in de buurt. Zonder deelname aan Noord Verandert waren deze contacten waarschijnlijk niet gelegd. Ook hier geldt dat de rol van reporter hen heeft geholpen om hun schroom te overwinnen en hun vragen voor te leggen aan onbekende buurtgenoten en professionals die ze doorgaans niet spreken. Zowel op het microniveau van burens en buurtgenoten als het mesoniveau van instituties en voorzieningen lijkt Noord Verandert een zichtbare bijdrage te leveren aan buurtbinding. Kunst is hier dus een vehikel geweest in het leggen van nieuwe contacten.

Vijf van de zeven geïnterviewde deelnemers zijn er bovendien van overtuigd dat ze er met hun inzet voor gezorgd hebben dat buurtbewoners zijn gaan meedenken over de problemen in de buurt. Hetzelfde aantal deelnemers geeft aan dat zij door het filmen veel nieuwe contacten in de buurt hebben gelegd.

Een effect dat het project Noord Verandert op haar deelnemers heeft gehad, is door drie respondenten benoemd als 'meer binding doordat je bezig bent met de buurt'. Aan de andere kant geven bijna alle deelnemers aan dat ze door deelname aan het project niet meer betrokken zijn geraakt bij, of actiever zijn geworden in de buurt, omdat ze al actief en betrokken waren. Wel hebben veel deelnemers meer buurtcontacten gekregen en buurtgenoten weten te activeren om mee te doen aan hun activiteit. Deelname aan Noord Verandert heeft daarmee niet zo sterk de participatie van de deelnemers zelf vergroot als wel de participatie van hun buurtgenoten.

Bijna de helft van de deelnemers en filmmakers denkt dat er weinig tot geen sociale effecten bereikt zijn door hun deelname aan het project. Maar dat kan ook liggen aan de 'grote woorden' die daar in onze vragen aan gegeven zijn. Van een kleinschalig project als Noord Verandert kan onmogelijk verwacht worden dat het ingrijpende veranderingen in de

participatie, empowerment, beeldvorming, buurtbinding en het thuisgevoel teweeg brengt. Op een schaal van twaalfduizend stadsdeelnemers kan de bijdrage van een project waar zeven van hen aan deelnemen in kwantificeerbare effecttermen niet anders dan verwaarloosbaar zijn.

Maar wie aandacht heeft voor de kleine, betekenisvolle verschuivingen die bij de deelnemers en hun buurtgenoten in de loop van het project zijn opgetreden, ziet wel degelijk dat Noord Verandert subtiele impulsen geeft in deze richtingen. Zo zijn er deelnemers die door het filmen over een onderwerp waar ze aanvankelijk sterke opvattingen over koesterden (vuil op straat, de brug over het IJ die er nooit is gekomen, de metrohalte die geschrapt is, het aanbod van buurtinitiatieven) anders naar deze buurtthema's zijn gaan kijken (beeldvorming). Ook geven deelnemers aan dat ze meer buurtgenoten hebben leren kennen, op straat eerder een praatje maken en mensen met bekende gezichten vaker groeten (buurtbinding). Bovendien hebben enkele deelnemers buurtgenoten weten te inspireren om ook actief te worden in de buurt (buurtparticipatie). De hype die is ontstaan naar aanleiding van een rapvideo uit de eerste editie van Noord Verandert getuigt van een impuls aan empowerment en lokale talentontwikkeling, evenals de film over dichters in Noord. Een laatste voorbeeld illustreert de kleine impuls die Noord Verandert geeft aan het thuisgevoel; meerdere deelnemers geven er in hun filmreportages blijk van dat ze vertrouwd zijn geraakt met nieuwe plekken door deze plekken te bezoeken en te luisteren naar de verhalen die daarover verteld worden en kennis te nemen van de lokale geschiedenissen die deze plekken tekenen (de volkstuinten, de mirakelkapel, het monument ter herdenking van de bombardementen in Noord).

Ik kom door deelname aan het project nu op plekken waar ik eerst niet kwam. Er is veel meer aan de hand in Noord dan ik dacht. Zoals verenigingen voor vrije tijd. Het is een promofilm voor noord eigenlijk. Door mijn eigen project helpen kinderen nu mee aan een schoonmaakproject. (interview met deelnemer 4, 7 oktober 2010)

Ook werd door filmmakers vaak gesteld dat je buurtbewoners door middel van het filmen een stem geeft in publieke discussies over lokale kwesties die hen raken (beslissingen over vuilophaal, openbaar vervoer, parkeerbeleid, ruimtelijke ordening en nieuwbouwprojecten). Negatief ervaren ontwikkelingen worden zo bespreekbaar gemaakt en positieve ontwikkelingen in Noord krijgen een gezicht.

Bijna de helft van de deelnemers heeft stedelijke vernieuwings thema's in zijn of haar filmreportages aangeroerd, maar tijdens de vertoningavond kwamen ook geluiden uit het publiek dat het net leek alsof stedelijke vernieuwing een vergeten dimensie is in het hele project. Tevens geloven niet alle deelnemers dat de filmreportages een bijdrage kunnen leveren aan de vernieuwingsprocessen die gaande zijn in Amsterdam-Noord.

Interviewer: Heeft u het idee dat het project (en jouw bijdrage daarin) invloed heeft op de vernieuwingsplannen voor Noord?

Deelnemer 1: Nee, dat denk ik niet. Hahaha. Ik heb weliswaar Kees Diepeveen die wethouder geïnterviewd. Die vaart natuurlijk zijn eigen koers. Daar maakt zo een filmpje niet voor uit.

Interviewer: Zou u willen dat zo een platform met filmpjes wel invloed heeft?

Deelnemer 1: Dat het een politieke factor wordt? Idealiter zou het als stem van de buurt zijn, maar dat zie ik er niet van komen. (interview met deelnemer 1, 7 oktober 2010)

Ja ik heb een aantal filmpjes nog bekeken. Ik vind dat er uh best veel leuke filmpjes op staan, maar voor heel veel filmpjes denk ik: wat heeft dat nog te maken met Noord Verandert? Ik ken er eentje die is gemaakt over een voetbalclub. Over een finalewedstrijd. Ja, goal. Leuk filmpje. (interview met deelnemer 2, 8 oktober 2010)

Over hun deelname aan het project zijn de deelnemers overwegend positief gestemd. Intrinsieke aspecten die als positieve kanten van het project worden ervaren zijn gelegen in de het persoonlijke welbevinden van de deelnemer zelf (het project is leuk om aan mee te werken), de spannende kennismaking met film als medium om zich in uit te drukken, en de gelegenheid om nieuwe plekken en nieuwe dingen in een vertrouwde leefomgeving te ontdekken.

Aandachtspunten voor versterking van het project zijn er echter ook aangedragen. Vooral de filmmakers gaven aan behoefte te hebben aan meer contactmomenten en een betere promotie van de filmreportages. Deze twee punten zijn ook door enkele deelnemers genoemd. Een derde aandachtspunt voor verbetering ligt volgens respondenten op organisatorisch vlak. De organisatoren zouden naar hun idee beter duidelijk kunnen maken welke kennis en kunde er in huis is en op welke momenten daarvan gebruik kan worden gemaakt.

Zowel het proces als het eindproduct zijn voor Belissima belangrijk. Waar het accent komt te liggen, laten de organisatoren afhangen van de persoonlijke voorkeur van de filmmakers, aldus Brigitte Belanger. Uit de interviews blijkt dat deelnemers en filmmakers het waarderen dat er veel ruimte wordt gelaten aan het spontane initiatief, persoonlijke belangstelling, werkwijze en voorkeuren. Door deze vrije aanpak wordt het succes van de samenwerking tussen deelnemers en filmmakers echter sterk afhankelijk van de 'klik' die er ontstaat, of juist achterwege blijft. Ook wordt er een groot beroep gedaan op het persoonlijke initiatief van de deelnemers, die naast hun projectdeelname vaak een volle agenda hebben. Het risico op 'afhakkers' neemt daardoor toe. Bovendien blijken niet alle filmmakers even vaak aanwezig en betrokken te zijn bij het filmproces. Om die reden achten wij het raadzaam om de samenwerking in het filmproces vooraf meer te structureren door het inlassen van gemeenschappelijke feedbackmomenten en viewings van tussenresultaten. Deze vormen van intervisie en tussenevaluatie structureren niet alleen het samenwerkingsproces tussen deelnemers en filmmakers, maar versterken ook het gevoel van deelnemers dat ze samenwerken binnen een filmwerkplaats. Bovendien kunnen de thema's op elkaar worden afgestemd, zodat er in het digitale aanbod van filmreportages een meer samenhangend beeld ontstaat van de veranderingen in Noord die de bewoners bezighouden. Om deze uitwisseling te faciliteren, zou er in Amsterdam-Noord een redactie/studioruimte ter beschikking kunnen worden gesteld, waar deelnemers en filmmakers gebruik van kunnen maken.

Evenals de filmmakers, denken we verder dat het van groot belang is om energie te steken in de promotie van de videoreportages, wanneer deze eenmaal op de projectwebsite zijn geplaatst. Samenwerking met andere (digitale) buurtmedia en digitale kanalen ligt in dit verband voor de hand. De uitwisseling van content met andere media legt nauwelijks beslag op de beschikbare tijd en middelen, maar kan de uitzending van het project buiten de kleine kring van deelnemers en bekenden aanzienlijk vergroten. Wellicht gaat er tevens een wervende kracht van een dergelijke promotie uit, waardoor er later minder energie hoeft te worden gestoken in de werving van deelnemers. Via doelgroepkanalen kunnen ook specifieke groepen voor deelname worden geïnteresseerd, want voor een project als Noord Verandert is het van groot belang dat de grote diversiteit aan bewoners van Noord ook weerspiegelt in de jaarlijkse deelnemersgroep. Alleen dan kan Noord Verandert de veranderingen in het stadsdeel en haar buurten vanuit verschillende perspectieven registreren en een stem geven aan nieuwe bewoners, want Noord verandert, en Noord Verandert verandert mee!

5. Literatuur

Amsterdams Fonds voor de Kunst (2009). *Matching Fonds Voor de Kunst*. Geraadpleegd op 7 oktober 2009 op www.amsterdamsfondsvoordekunst.nl.

Belanger, B. (2010). *Noord Verandert. Subsidieaanvraag Stichting Doen*. Amsterdam: Belissima.

Blokland, T. (2006). *Het sociaal weefsel van de stad. Oratie*. Den Haag: Dr. Gerardus Hendriks Stichting.

Brouwer, J. & M. Thomsen (2007). *Cultuurimpuls Stedelijke vernieuwing. Opgave 2008-2012*. Delft: ABF RESEARCH.

Cameron, S. & J. Coaffee (2005). Art, gentrification and regeneration – From artist as pioneer to public arts. *European Journal of Housing Policy*, 5(1), 39-58.

Carey, P. & Sutton, S. (2004). Community Development through participatory arts: Lessons learned from a community arts and regeneration project in South Liverpool. *Community Development Journal*, 39(2), 123-134.

Dorresteyn, W., S. Bouhalhoul & S. Trienekens (2009). *Analyse kunstpraktijk van Amsterdamse woningbouwcorporaties*. Lectoraatswebsite.

Duyvendak, J.W., Metaal, S. & Delnoij, M. (2006). *Een Amsterdamse benadering. Vooruitkomen, samenleven en thuis voelen in Nieuw West*. Verslag van een onderzoek. Amsterdam: Bureau Parkstad.

Duyvendak, J.W. & Graaf, P. van der (2009a). *Thuis voelen in de buurt: een opgave voor stedelijke vernieuwing. Een vergelijkend onderzoek naar de buurthechting van bewoners in Nederland en Engeland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Duyvendak, J.W. & Graaf, P. van der (2009b). Thuisvoelen in stedelijke vernieuwing. Buurthechting in Nederlandse achterstandswijken. *Sociologie*, 5(2), 261-270.

Engbersen, G. (2010). *Fatale remedies. Over de onbedoelde gevolgen van beleid en kennis*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Evans, G. (2005). Measure for Measure: Evaluating the Evidence of Culture's Contribution to Regeneration. *Urban Studies*, 42(5/6), 959-983.

Evans, G. & Foord, J. (2006). *Strategies for creative spaces: Lessons learned*. Geraadpleegd op 31 augustus op www.lda.gov.uk.

Gemeente Amsterdam (2008) *Amsterdams Uitvoeringsprogramma Wijkaanpak 08-09*.

Graaf, P. van der & Duyvendak, J. W. (2009). *Thuis voelen in de buurt: een opgave voor stedelijke vernieuwing*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Grodach, C. (2009). Art spaces, public space, and the link to community development. *Community Development Journal, Advanced Access*. Oxford: Oxford University Press.

Hall, T. & Robertson, I. (2001), Public Art and Urban Regeneration: advocacy, claims and critical debates. *Landscape Research*, 26/1, 5-26.

- Kay, A. (2000) Art and community development: the role the arts have in regenerating communities. *Community Development Journal*, 35(4), 414-424.
- Kempen, R. van & Bolt, G. (2009). Social cohesion, social mix, and urban policies in the Netherlands. *Journal of Housing and the Built Environment*, 24, 457-475.
- Koers Nieuw West (2009). *Reader werkconferentie Nieuw West van community arts en tijdelijke interventies tot kunst in de openbare ruimte van 23 juni 2009*.
- Landry, C. (1999). *The Art of Regeneration*. London: Comedia.
- Landry, C. (2004). *Culture & Regeneration: An evaluation of the Evidence*. London: Comedia.
- Landry, C. & Bianchini, F. (1995). *The Creative City*. London: Demos.
- Langestraat, H. en Coulier, J. (2008). *Notitie bij Realisatienotitie ter afronding van de initiatieffase*.
- Matarasso, F. (1997). *Use or Ornament? The social impact of participation in the arts*. London: Comedia.
- Matarasso, François (1999). *Towards a Local Culture Index: Measuring the Cultural Vitality of Communities*. London: Comedia.
- Matarasso, F. (2007). Common ground: cultural action as a route to community development. *Community Development Journal*, 42/4, 449-458.
- McCarthy, K. (2006). Regeneration of Cultural Quarters: Public art for place image or place identity? *Journal of Urban Design*, 11(2), 243-262.
- Miles, M. (2005). Interruptions: Testing the Rhetoric of Culturally Led Urban Development. *Urban Studies*, 42(5/6), 889-911.
- Miles, S. & Paddison, R. (2005) Introduction: The Rise and Rise of Culture-led Urban Regeneration. *Urban Studies*, 42(5/6), 833-839.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschappen (2003). *Culturele planologie & Publieksbereik: Uitkomsten van een interdisciplinaire conferentie in het kader van het Actieplan Cultuurbereik*. Den Haag.
- Nowak, J. (2007). *Creativity and Neighborhood Development. Strategies for Community Investment*. Pennsylvania: University of Pennsylvania.
- Programmateam Amsterdamse Wijkaanpak (2008). *Amsterdams Uitvoeringsprogramma Wijkaanpak 08-09*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Sacco, P.L. & Blessi, G.T. (2008) Bridging Human and Social Capital through Culture-led Urban Transformation Processes: Evidence from the Bicocca District, Milan. *DADI Working Papers*. IUAV University of Venice.
- Sasaki, M. (2004). The Role of Culture in Urban Regeneration. *Forum Barcelona 2004*.
- Sharp, J., V. Pollock & R. Paddison (2005) Just art for a just city: Public art and social inclusion in urban regeneration. *Urban Studies*, 42(5/6), 1001-1023.
- Shaw, Ph. & G. Evans (2006). Arts and culture in regeneration. *Arts Research Digest*, 37(2), 1-37.

Trienekens, S. J. (2009). *Kunst in het hart van de samenleving. Over burgerschap en culturele dynamiek*. Amsterdam: HVA Publicaties.

Trienekens, S. J. & Postma, D. W. (2010). Verbinden door te ontwrichten. *Boekman*, 82. 22-29.

Bijlagen:

- I. Overzicht deelnemers
- II. Overzicht filmmakers
- III. Overzicht sleutelfiguren
- IV. Overzicht buurtbewoners
- V. Vragenlijst deelnemers
- VI. Vragenlijst filmmakers
- VII. Vragenlijst sleutelfiguren
- VIII. Topic-list buurtbewoners
- IX. Kwalitatieve analyse van interviews
- X. Inhoudsanalyse filmreportages
- XI. Publieksenquete

Bijlage I: **Overzicht deelnemers**

	buurt	leeftijd	seks	achtergrond
1	CAN	65	M	Deelnemer woont 44 jaar in Noord. Gepensioneerd arts en psychiater. Getrouwd, 2 kinderen die het huis uit zijn.
2	Nieuwendam	41	M	Deelnemer woont 10 jaar in dezelfde buurt. Koopwoning in Nieuwendam. Deed maatschappelijk werk in zijn eigen buurt. Samenwonend. Sinds 3 maanden een pleegkind van 5 jaar in huis. Heeft zelf camera gekocht en cursus monteren gedaan. Is nu bezig met cursus filmen en heeft ook scriptschrijven gedaan.
3	Nieuwendam	32	V	Deelnemer woont 32 jaar in Nieuwendam
4	CAN	55	V	Deelnemer woont 25 jaar in Noord. Huurwoning Heeft kind. Had nog geen enkele ervaring met filmen.
5		34	V	Deelnemer woont 7 jaar in Bloemenbuurt
6	Vogelbuurt		M	Deelnemer woont 1 jaar in de Vogelwijk
7		50	V	Deelnemer woont 3 jaar in Tuindorp Oostzaan, is maatschappelijk werkster geweest, maar is nu dichter en tekstdocent. Woont alleen met 3 poezen.

Bijlage II: Overzicht filmmakers

Naam	Leeftijd	Sekse	Achtergrond
Beate Lendt	39	V	Filmmaker zit wegens WIK-uitkering bij Kunstenaars&Co.
Eva van Heijningen	52	V	Filmmaker werkt al meer dan 10 jaar voor Bellisima. Is van origine actrice, maar werkt nu achter de camera. Heeft verschillende filmopdrachten gehad vanuit verschillende hoeken. Maatschappelijk verantwoorde films geven haar een gevoel van meerwaarde, maar ze doet ook commerciële dingen.
Lotte de Man	26	V	Filmmaker komt uit Utrecht en solliciteerde via Kunstenaars & Co. Heeft zowel in Utrecht als in Haarlem wel Community Arts projecten gedaan.
Rodrigo Abascal Grandizo	-	M	Filmmaker is maatschappelijk betrokken op het gebied van integratie (taal-activiteiten voor Marokkaanse immigranten in Spanje)
Ruben Pest	24	M	Filmmaker kende Noord eigenlijk helemaal niet, was alleen wel eens op de NDSM geweest. Is bij Bellisima gekomen via Kunstenaars&Co

Bijlage III: Overzicht sleutelfiguren

Naam	Functie	Buurt	Sekse	Achtergrond
Coos Langkemper	Volwassenenwerker bij Combiwel	Nieuwendam	V	Doet dit werk 8 jaar. Wegens haar kennis van Nieuwendam heeft de wijkmarinier haar gevraagd een rol te spelen in bemiddeling tussen gemeente en bewoners ivm de herstructurerings plannen. Heeft oa een winkeltje "Bakkie doen" gehad, een informatie-bakfiets, madame chocola, en een schoonmaakbus.
Fred Fraiklin	Buurtmeester	Vogelbuurt	M	Doet dit werk sinds maart 2009. Houdt zich bezig met de openbare ruimte (opknappen, graffiti, losse straatstenen, etc.) maar ook met sociale contacten: wat speelt er, moet ik mensen doorverwijzen, etc. Hij mag ook kleine bewonersinitiatieven op gebied van openbare ruimte realiseren. Daarnaast signaleert hij bv illegaal vuilnis dumpen en stuurt daar handhaving op af. Heeft van 12-20 jarige leeftijd in Noord gewoond, maar woont nu met vrouw en kinderen al 30 jaar in Purmerend.
Irene Slothouwer	makelaar bewonersinitiatieven	Vogelbuurt	V	Doet dit werk 2 maanden. Ondersteunt en activeert bewoners bij initiatieven. Heeft persoonlijk geen enkele connectie met Noord.
Jos Mel	Huismeester Stadgenoot		M	Werkt 36 jaar bij Stadgenoot en is al 7 jaar huismeester. Woont 30 jaar in Noord.
Tom Onderwater	buurtregisseur	CAN	M	Doet dit werk sinds 2004. Hij fungeert als doorgeefluik tussen collega's, buurtbewoners en instanties.

Bijlage IV: Overzicht buurtbewoners

	Buurt	Leeftijd	Sekse	Achtergrond
1	Nieuwendam	midden 30	M	Bewoner woont sinds twee maanden in Amsterdam-Noord, is hiernaartoe verhuisd voor de ruimte en de grotere woning.
2	Nieuwendam	eind 30	M	Bewoner kwam oorspronkelijk uit Nieuwendam. Woont een aantal jaar in Amsterdasm centrum met zijn gezin. Hij werkt zowel in het centrum als in Amsterdam-Noord als makelaar.
3	Nieuwendam	eind 30	M	Bewoner komt uit de Banne maar woont nu niet meer in Noord.
4	Nieuwendam	50+	V	Bewoner woont ruim 30 jaar in een flat die onderdeel uitmaakt van het Plan Go Hiernaartoe verhuisd voor de grotere woonruimte, de ruimte in de omgeving en de lagere huurprijs.
5	Nieuwendam	45	M	Bewoner woont 5 maanden in een flat in Nieuwendam
6	Nieuwendam	65+	M	Bewoner woont hele leven in Noord.
7	Nieuwendam	50+	M	Fietsenmaker, eigenaar zaak en tevens buurtbewoner (Oud) Nieuwendam
8	Nieuwendam	40+	V	Bewoner woont ruim 30 jaar op de Nieuwendammerdijk. Heeft in het verleden bij het Stadsdeel Amsterdam-Noord gewerkt als beleidsadviseur/ ambtenaar/ projectleider. Is nog steeds actief op het gebied van buurtactiviteiten organiseren. In samenwerking met kunstenaars-collectief <i>Hot Mama Hot</i> kinderproject in Tolhuistuin opgezet.
9	CAN	rond de 60	M	-
10	CAN	-	V	Bewoner woont 15 jaar in Noord, werkt bij de gemeente.
11	CAN	77	M	-
12	CAN	50+	V	Bewoner woont vanaf haar geboorte in Noord. Is vrijwilliger voor het Leger Des Heils. Ze kookt, organiseert activiteiten zoals bingo en kinderactiviteiten. De andere mensen bij Leger Des Heils noemen haar: De lopende buurtkrant. Ze weet alles.
13	Vogelbuurt	-	M	Bewoner woont een paar jaar in de Vogelbuurt.
14	Vogelbuurt	-	V	Bewoner woont in Noord, werkt in Vogelbuurt, probeerde mensen voor een zorginstelling te werven.
15	Vogelbuurt	-	M	Bewoner woont in de Vogelbuurt, volgt inburgeringscursus.
16	Vogelbuurt	-	M	-
17	Vogelbuurt	-	M	Bewoner gaat binnenkort verhuizen naar

				Amsterdam-Oost
18	Vogelbuurt	tiener	M	-
19	Vogelbuurt	tiener	M	-
20	Vogelbuurt	ongeveer 45	M	Bewoner woonde in de Vogelbuurt, is verhuisd vanwege kleine kinderen. Eigenaar van de Snackbar, waar hij 25 jaar werkt.
21	Vogelbuurt	40+	M	Bewoner woont 5 jaar in de wijk, kreeg om medische redenen dit huis toegewezen maar woont liever elders.
22	Vogelbuurt	midden 30	V	Bewoner woont niet in de buurt maar werkt er wel al 2,5 jaar als werkplaatsbegeleidster bij Ecsol.
23	Vogelbuurt	32	M	Bewoner woonde in de buurt. Werkt 4 jaar in de Vogelbuurt.
24	Vogelbuurt	midden 30	M	Bewoner is een 'echte Amsterdammer', werkt 17 jaar als jongerenbegeleider bij de Valk.
25	Vogelbuurt	-	M	Bewoner woont 24 jaar in deze buurt.
26	Nieuwendam	rond de 40	V	Bewoners wonen hier 10 jaar.
27	Nieuwendam	rond de 40	M	
28	Nieuwendam	rond de 35	V	Bewoner woont 17 jaar op de Houderinge.
29	Nieuwendam	rond de 70	V	Bewoner woont 7 jaar op de Oosthuizenstraat.
30	Nieuwendam	rond de 70	M	Bewoner woont 7 jaar op de Oosthuizenstraat.
31	Nieuwendam	50+	V	Bewoner woont 10 jaar in de buurt.
32	Nieuwendam	ongeveer 18	M	Bewoner woont zijn hele leven in deze buurt.
33	Vogelbuurt	-	V	-
34	Vogelbuurt	80+	V	Bewoner woont 13 jaar in de Vogelbuurt.
35	Vogelbuurt	-	-	Bewoner is manager van het jongerencentrum.
36	CAN	-	V	Bewoner woont niet in de CAN buurt maar wel in Noord.
37	CAN	midden 30	M	Bewoner woont net buiten deze wijk. Werkt hier 4 jaar als snackbar eigenaar.
38	Vogelbuurt	50+	M	Bewoner woont in Bloemenbuurt. Vist hier al heel lang.
39	Vogelbuurt	-	M	Bewoner werkt bij de Vrijwilligers Centrale Amsterdam
40	Vogelbuurt	-	V	Bewoner werkt bij de Vrijwilligers Centrale Amsterdam

Bijlage V: Vragenlijst deelnemers

Personalialia:

- Huur of koopwoning?
- Leeftijd
- Afkomst
- Hoe lang woon je al hier in de buurt?
- Wat doe je in het dagelijks leven?
- Wat is jouw thuis situatie?

Kennismaking:

- Hoe heb jij van het project Noord Verandert gehoord?
- Waarom heb je er voor gekozen om deel te nemen aan het project?
- Wat is jouw motivatie om mee te doen aan het project?
- Sinds wanneer ben je betrokken bij dit project?

Het project/product:

- Wat draag jij bij aan het project? Hoeveel films heb je gemaakt?
- Hoe was de samenwerking tussen jou en de filmmaker?
- In hoeverre was dit jouw product en wat was de input van de filmmaker?
- Welke thema's of boodschap heb je willen uitdragen door je films? Vind je dat dit ook gelukt is?
- Gaat het meer om het eindresultaat (een goede film maken) of over het proces dat je hebt meegemaakt en wat je hebt geleerd?
- Wat betekent dit project voor je? Wat doet deelname met jou?

Thuis voelen:

- Wat versta jij onder thuis voelen?
- Wat maakt het dat jij je wel of niet thuis voelt in de buurt?
- Wat vind jij van de vernieuwingsplannen die de gemeente voor Noord heeft?
- Wat heeft dat voor invloed op jouw beeld van Noord?
- Zie je Noord nu anders door deelname aan dit project?

Betrokkenheid:

- In hoeverre voel jij je betrokken in de buurt? En hoe was dit voor je deelname aan het project? Denk je dat je je meer zult inzetten voor de buurt na dit project?
- Wat zijn de reacties op je films vanuit de buurt?
- Wat heb je precies geleerd? Niet alleen over de buurt, maar ook qua techniek, filmen etc. In hoeverre voldoet dit aan de verwachtingen die je vooraf had?
- Heb je nu ambitie gekregen verder iets te doen in film of met kennis die je hebt opgedaan tijdens dit project?
- Heb je het idee dat het project (en jouw bijdrage daarin) invloed heeft op de vernieuwingsplannen voor Noord?
- Hoe was het contact met andere reporters? Hadden jullie bijeenkomsten of kreeg je inspiratie etc.
- Heb je ook bewoners betrokken bij je films? Zo ja, is je band met je buurtgenoten veranderd? Zo nee, waarom heb je daarvoor gekozen?

Tot slot: Wilt u zelf nog graag iets toevoegen?

Bijlage VI: Vragenlijst filmmakers

Introductie:

- Hoe heet u?
- Leeftijd?
- Hoe bent u betrokken geraakt bij het project Noord verandert?
- Kende je Amsterdam noord al voor het project van start ging?

Organisatie en verbinding met het project:

- Wat is je relatie met andere filmmakers?
- Wat is de relatie met de opdrachtgever?
- Wat waren uw verwachtingen waar u dit project mee instapte?
- Wat was de vraag naar u toe vanuit de opdrachtgever?

Kunstproject met bewoners:

- Dit project wordt onder de noemer community art geschaard, heeft u hier als kunstenaar een bepaalde visie op?
- Heeft u ervaring met community art projecten?
- Denkt u dat video een meerwaarde heeft boven andere kunstuitingen?

Samenwerking met bewoners:

- Hoe heeft u geprobeerd de samenwerking tussen u en de deelnemer vorm te geven?
- Hoe heeft dit uitgepakt met de deelnemer?
- Staat voor u het eindproduct of het proces meer voorop? En waarom?
- Hoe zijn jullie tot de inhoudelijke invulling van het filmpje gekomen?
- Is er tijdens het project gebruik gemaakt van een script? Zo ja, wie heeft het script tot stand gebracht?
- Hoe is de verhouding tijdens dit project geweest ten aanzien van uw rol als professional en de deelnemer als amateur? Hoe groot is uw sturing geweest? Denkt u dat het altijd noodzakelijk is om actief een professional te betrekken bij dergelijke projecten?
- Heeft u een duidelijke verandering gedurende het proces bij 'uw' deelnemers gemerkt?
- Denkt u dat 'uw' filmpjes een bepaalde manier van communicatie teweeg hebben gebracht? Zo ja, in welke vorm? (tussen buurtbewoners onderling, of tussen buurtbewoners en sleutelfiguren / beleidsmakers)
- Denkt u dat het thuisgevoel van de deelnemer waarmee u samenwerkte is vergroot? Was dat een doelstelling vooraf?
- Wat heeft u ervaren als lastig tijdens dit proces?
- Wat zou u de volgende keer anders doen?
- Waarin ligt de kracht van het project volgens u?

De veranderende wijk als context:

- Wat is de rol geweest binnen jullie proces van de stedelijke vernieuwingsprocessen die spelen binnen de wijk?
- Denkt u dat dit proces / de film een verandering teweeg heeft gebracht / kan brengen bij de deelnemer en zijn omgeving?
- Hoe heeft u stedelijke vernieuwing in het project gebruikt?

Tot slot: Wilt u zelf nog graag iets toevoegen?

Bijlage VII: Vragenlijst sleutelfiguren

Introductie:

- Wat is je connectie met deze buurt?
- Waarom worden we volgens jou naar jou verwezen?

Buurt:

- Wat maakt deze buurt zo uniek?
- Hoe ervaren mensen deze buurt?
- Voelen bewoners zich thuis hier in de buurt?
- Welke stadsvernieuwingsplannen zijn er in deze buurt? Hoe staat het met de uitvoering?
- Hoe belangrijk is een thuis gevoel om een buurt tot een prettige leefomgeving te maken?
- Welke effecten hebben stadsvernieuwingen op dit thuis gevoel?
- Welke buurtprojecten ken je nog meer van hier?
- Hoe beleef jij de buurt? Wat ontbreekt er volgens jou?
- Wat heeft een buurt als deze volgens jou nodig?

Noord Verandert:

- Ben je bekend met het project Noord Verandert?
- Bezoek je zelf de website wel eens?
- Ken je mensen uit de buurt die meedoen?
- Hoe kijk je naar Noord Verandert?
- Wat is de meerwaarde van een project als Noord Verandert?
- Welke effecten heeft Noord Verandert op het thuis gevoel?
- Welke effecten zie je van Noord Verandert op de omgang van de buurtbewoners onderling?
- Welke effecten heeft Noord Verandert op het sociale leefklimaat?

Bijlage VIII: Topic list buurtbewoners

- Introductie (buurtbewoner? / hva student)
- Buurtbeleving / thuis gevoel
- Contact met buurt(bewoners)
- Stadsvernieuwing / herstructurering in de buurt
- Noord Verandert
- Actief / betrokkenheid in de buurt
- Buurtwensen

Tot slot: Wilt u zelf nog graag iets toevoegen?

Maak voor jezelf een beschrijving van de persoon (leeftijd, autochtoon, etc.)

Bijlage IX: Kwalitatieve analyse van interviews

Code System

- achtergrond respondent
- effect stedelijke vernieuwing
- Noord
  - betrokkenheid
    - actief voor de buurt
    - contact bewoners
  - buurtbeleving
    - criminaliteit
    - gemengde buurt
    - groen
    - imago
    - jongeren
    - onderhoud
    - overlast
    - serieus genomen
    - veiligheid
    - vuilnis
  - interventies
  - voorzieningen
  - wensen
- Noord Verandert
  - bekendheid
  - contacten
    - contacten met buurtbewoners
    - contacten tussen deelnemers
    - contacten tussen kunstenaars
  - effecten
  - meerwaarde
  - organisatie en werkwijze
    - proces vs product
    - samenwerking
    - werkwijze
  - positieve kanten
  - producten
  - rol in stedelijke vernieuwing
  - verbeterpunten
  - verwachtingen, ervaringen en motivaties
- thuisvoelen
  - belang van thuisvoelen
  - bijdrage project aan thuisvoelen
  - wat is thuisvoelen

Deelvragen en bijbehorende codes

deelvraag	labels
Wat betekent deelname voor de deelnemers in verhouding tot hun buurt / heeft het hun kijk op de buurt veranderd	Effecten Producten Rol in stedelijke vernieuwing Verwachtingen, ervaringen, motivaties Bijdrage project aan thuisvoelen
Welke interacties ontstaan er door deelname tussen deelnemers onderling en tussen deelnemers en buurtbewoners	Noord verandert: contacten
In hoeverre heeft deelname de participatie van deelnemers aan activiteiten in de buurt vergroot	Effecten
In hoeverre heeft deelname de expressiemogelijkheden van deelnemers verruimd	Effecten
Welke rol speelt Noord Verandert in lokale stedelijke vernieuwingsprocessen	Rol in stedelijke vernieuwing
Hoe beleven bewoners die niet actief zijn in het project hun leefomgeving en is deze anders dan bij deelnemers	Noord (hele tree) Effect stedelijke vernieuwing
Zijn niet actieve bewoners op de hoogte van het project	Bekendheid
Wat zijn de verschillen dan wel overeenkomsten tussen de deelnemers en buurtbeleving als de drie focusbuurten met elkaar worden vergeleken	Noord (hele tree) buurtbeleving (CAN, nieuwendam, vogelbuurt)
Veranderingen in kaart brengen: hoe werkt dat en waar wordt door deelnemers de focus op gelegd	Producten Werkwijze Rol in stedelijke vernieuwing
Intrinsieke effecten	Effecten Meerwaarde Verwachtingen, ervaringen, motivaties
Meer contacten in de buurt? Meer ontmoeting?	Contacten (algemeen) Betrokkenheid: contact bewoners
Thuis voelen	Thuisvoelen (hele tree)
Noord Verandert project (overig)	Organisatie en werkwijze (hele tree) Positieve kanten Verbeterpunten Meerwaarde

Bijlage X: Inhoudsanalyse filmpjes

Centrum Amsterdam Noord

titel film	vorm	onderwerp	zichtbare contacten
Gooi het daar maar neer	buurtreportage met interviews, ludieke sketch en een creatieve montage van afvalbeelden	vuil op straat	buurtbewoner in de rol van een dichtende stadsdeelwethouder, vrijwilligers schoonmaakactie, buurtbewoners, huismeester
Betaald parkeren Nee	nieuwsreportage met ludieke presentatie en creatieve montage van straatinterviews	betaald parkeren	buurtbewoners, bowlingbaanondernemer, bloemenverkoper
De NoordZuidlijn komt	straatreportage met vlotte montage van openbaar vervoersbeelden en interviews	Noord-Zuidlijn	passanten, waaronder Noord-prominente (Hanneke Groenteman)
Burgeravond over toegankelijkheid	sfeerverslag van burgeravond en gehandicapentest met korte interviews	burgeravond over de toegankelijkheid van de openbare ruimte voor ouderen en gehandicapten	bezoekers burgeravond, deelnemers gehandicapentest, stadsdeelpolitici
De bombardementen op Noord – juli 1943	historische reportage met montage van oude foto's en polygoonjournaalbeelden, een impressie van de herdenking en interviews met overlevenden	herinneringen aan de bombardementen op Amsterdam-Noord in juli 1943	overlevenden bombardementen, bezoekers herdenking, organisator herdenking
De noordzuidlijn	nieuwsreportage met montage van beelden van bouwactiviteiten, animatiefilm van toekomstige metro	het schrappen van de geplande metrohalte bij de Sixhaven	stadsdeelvoorzitter, projectontwikkelaar, projectmanager
Dichter in Noord	portret van de jonge dichter Sustinebam met beelden van zijn voordracht tijdens de bundelpresentatie en interviews met de dichter, zijn familie en vrienden	de poëzie van de jonge dichter Sustinebam	dichter, moeder van dichter, vader van dichter, vrienden
Promo maart 2008	reportage met poëtische beeldimpressie van bouwactiviteiten en straatinterviews	de komst van de Noord-Zuidlijn	passanten in winkelcentrum

Nieuwendam

titel film	vorm	onderwerp	zichtbare contacten
Nieuwendam	een buurtreportage over de bewoners van Nieuwendam, hun hun buurtbeleving en veranderingen in de wijk	beleving van veranderingen in de buurt	7 buurtbewoners van Nieuwendam
Buren zien langs de A10	sfeerreportage van twee ontmoetingsevenementen , onderbroken met interviews met deelnemers en initiatiefnemers.	ontmoetingsactiviteiten in het kader van de week Noord ontmoet Noord	wijkmarinier, kinderen, buurtbewoners, stadsdeelwethouder, schooldirecteur
Mirakel	gesproken column door directeur museum de Noord	het mirakel van Amsterdam, de pelgrimstochten en hoe restanten van de mirakelkapel in Amsterdam-Noord terecht kwamen	museumdirecteur
Heading home	geënceneerd beeldverhaal van treinreis door winters Amsterdam naar huis, eindigend in de werkkamer van de reiziger	terugreis, thuiskomen	mede-treinreizigers
Landschap van de herinnering De opening	reportage	opening van de fototentoonstelling 'Landschap van de herinnering' op ramen in trappenhuizen van drie straten	brassband, kunstenaar, voorzitter bewonerscommissie, bestuurder Ymere
Landschap van de herinnering	reportage	totstandkoming van de fototentoonstelling 'Landschap van de herinnering' op ramen in trappenhuizen van drie straten	buurtkinderen, kunstenaar, portiekbewoners
Once upon a time in North	geënceneerde miniwestern	eenzellige pionier ontdekt Amsterdam-Noord en trekt verder	geen
Quierine's eerste film	eigenzinnig gemonteerde videoclip c.q. roadmovie	Amsterdam-Noord door de ogen van een fietser	geen

Vogelbuurt

titel film	vorm	onderwerp	zichtbare contacten
Stem!	registratie van de theatervoorstelling Expeditie Noord van jongerenplatform Ongehoord Noord	theatervoorstelling door en voor jongeren over wat het betekent om jong te zijn in stadsdeel Noord	vier jongeren/acteurs
Zonder titel	ritmisch gemonteerde videoclip van bouwactiviteiten in Noord op de tune van een bekende actualiteitenrubriek	nieuwbouw	geen

Bijlage XI: Publieksenquête

Noord Verandert

Woensdag 6 oktober Museum Noord

De ontwikkelaars van dit evenement zijn zeer nieuwsgierig wat u van het evenement vond. Zou u onderstaande vragen willen beantwoorden? Hartelijk dank!

Zet een scheur in het juiste antwoord!

1. Ik ben een ...	1. Vrouw van 25 jaar of jonger
	2. Vrouw, ouder dan 25 jaar
	3. Man van 25 jaar of jonger
	4. Man, ouder dan 25 jaar
2. Ik kom uit ...	1. Amsterdam Noord
	2. Ander deel in Amsterdam
	3. Niet uit Amsterdam
3. Ik heb van dit evenement gehoord via ...	1. Familie / vrienden / bekenden die betrokken zijn bij evenement
	2. Website, radio, televisie of buurtkrant
	3. Flyer / brochure
	4. Overig
4. Ik vond de vertonings avond ...	1. Verrassend, zoiets had ik nog niet eerder meegemaakt
	2. Leuk
	3. Niet leuk
	4. Teleurstellend, ik had er meer van verwacht
5. Het project Noord Verandert ...	1. Is een fijn project waaruit veel interessante dingen komen.
	2. Is voor mij naast dit evenement niet interessant
	3. Geen mening
6. Het Noord Verandert project ...	1. ... maakt de buurt een stuk leuker
	2. ... heeft geen invloed op mijn beeld van de buurt
	3. Geen mening
7. Ik vind Amsterdam Noord ...	1. Aantrekkelijk om in te wonen.
	2. Niet aantrekkelijk, zou hier niet (meer) willen wonen
	Geen mening

